A TÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE (második tanács)

2012. június 27.*

„Verseny — Kartellek — Az önmásoló papír piaca — Az árak rögzítése — Az EUMSZ 101. cikk megsértését megállapító határozat — Az első határozat megsemmisítését követően hozott határozat — A jogsértés anyavállalatnak mint közvetlen elkövetőnek való betudása — A bűncselekmények és a büntetések törvény általi meghatározottsága — Jogbiztonság — A büntetés egyéniesítése — Tisztességes eljárás — Egyenlő bánásmód — Ésszerű határidő — Védelemhez való jog — Bírságok — Elévülés — Enyhítő körülmények — Együttműködés”

A T-372/10. sz. ügyben,

a **Bolloré** (székhelye: Ergué-Gabéric [Franciaország], képviselik: P. Gassenbach, C. Lemaire és O. de Juvigny ügyvédek)

felperesnek

az **Európai Bizottság** (képviselik: W. Mölls, F. Castillo de la Torre és R. Sauer, meghatalmazotti minőségben, segítőjük: N. Coutrelis ügyvéd)

alperes ellen

az EUMSZ 101. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/36212 – „önmásoló papír”-ügy) 2010. június 23-án hozott, C(2010) 4160 végleges bizottsági határozat megsemmisítése vagy megváltoztatása iránti kérelem tárgyában,

A TÖRVÉNYSZÉK (második tanács),

tagjai: N. J. Forwood elnök, F. Dehousse (előadó) és J. Schwarcz bírák,

hivatalvezető: C. Kristensen tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2012. február 1-jei tárgyalásra,

meghozta a következő

* Az eljárás nyelve: francia.

Ítéletet

A jogvita alapját képező tényállás

1 1996 őszén a Sappi papíripari csoport olyan információkkal szolgált az Európai Bizottságnak, amelyek igazolták a Bizottság arra vonatkozó gyanúját, hogy létezik egy, az árak meghatározására létrejött titkos kartell az önmásoló papír piacán.

2 1997 során a Bizottság az [EK 81.] és [EK 82.] cikk végrehajtásáról szóló első, 1962. február 6-i 17. rendelet (HL 1962. L 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) címén helyszíni vizsgálatokat folytatott több önmásolópapír-gyártó, többek között a Papeteries Mougeot, a Sappi, és más vállalkozások, köztük a Koehler és az Arjo Wiggins Appelton plc (a továbbiakban: AWA) helyiségeiben.

3 E vizsgálatok nem érintették sem az adott tevékenységi ágazathoz tartozó Copigraphot, sem a felperest, a Bollorét, mely előbbinek 100%-os anyavállalata.

4 1998 novemberében a felperes átruházta a Copigraphot az AWA-nak.

5 1999-ben a Bizottság információkéréseket intézett több vállalkozáshoz, köztük az AWA-hoz, a Papeteries Mougeot-hoz, a Divipához, a Koehlerhez és a Copigraphhoz. Ekképpen 1999. december 20-án érkezett a Copigraphhoz a Bizottság információkérése.

6 2000. július 26-án a Bizottság kifogásközlést (a továbbiakban: első kifogásközlés) fogadott el, amelyet 17 vállalkozásnak – köztük a Copigraphnak, a felperesnek mint a Copigraph anyavállalatának, valamint az AWA-nak, a Divipának, a Papeteries Mougeot-nak, a Koehlernek, a Sappinak, a Stora Enso Oyj (a továbbiakban: Stora) és a Mitsubishi HiTec Paper Bielefeld GmbH-nak – küldött meg.

7 Az első kifogásközlésben a Bizottság jelezte, hogy a felperesnek kívánja betudni a kifogásolt jogsértést, mivel a jogsértés időszakában 100%-os anyavállalatként a tulajdonában lévő Copigraph kartellben való részvételéért ő a felelős.

8 2001. december 20-án a Bizottság elfogadta az [EK 81.] cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke szerinti eljárásban (COMP/E-1/36.212 – „önmásoló papír”-ügy) 2004/337/EK bizottsági határozatot (HL 2004. L 115., 1. o.) E határozatban a Bizottság a kifogásolt jogsértést a felperesnek nem csupán mint a Copigraph anyavállalatának tudta be, hanem a kartell tevékenységeiben való személyes és közvetlen közreműködése miatt is.

9 A Törvényszék Hivatalához 2002. április 11-én benyújtott és T-109/02. számon nyilvántartásba vett keresetlevelével a felperes a 2004/337 határozattal szemben megsemmisítés iránti keresetet terjesztett elő.

10 A Törvényszék a T-109/02., T-118/02., T-122/02., T-125/02., T-126/02., T-128/02., T-129/02., T-132/02. és T-136/02. sz., Bolloré kontra Bizottság egyesített ügyekben 2007. április 26-án hozott ítéletének (EBHT 2007., II-947. o., a továbbiakban: Bolloré-ítélet) megállapította, hogy az első kifogásközlés nem tette lehetővé a felperes számára, hogy tudomást szerezzen a kartell tevékenységében való személyes és közvetlen közreműködésére alapított kifogásról, sem azokról a tényekről, amelyekre a Bizottság e kifogás alátámasztására hivatkozott a 2004/337 határozatban, ily módon e vállalkozás a közigazgatási eljárás során nem tudta megfelelően biztosítani a saját védelmét e kifogás és e tények vonatkozásában (a fent hivatkozott Bolloré-ítélet 79. pontja).

11 Mindazonáltal a Törvényszék a fenti 10. pontban hivatkozott Bolloré-ítélet 80. és 81. pontjában úgy ítélte meg, hogy a megállapított hiba csak akkor jár a 2004/337 határozat megsemmisítésével, ha a Bizottság állításait nem lehet jogilag megfelelően bizonyítani a határozatban hivatkozott azon többi

elem alapján, amelyekkel kapcsolatban az érintett vállalkozásoknak módjukban állt kifejteni álláspontjukat. Hozzátette, hogy amennyiben az érdemi vizsgálat során bebizonyosodik, hogy a Bizottság helyesen tette a felperest leányvállalata, a Copigraph kartellben való részvételéért felelőssé, a Bizottság által elkövetett jogsértés nem elegendő a határozat megsemmisítésének indokolásához, mert az nem tudta volna jelentősen befolyásolni e határozat rendelkező részét.

12 E megfontolások az érdemi vizsgálatot követően arra vezették a Törvényszéket, hogy megállapítsa a felperesnek a leányvállalata jogsértő magatartásáért való felelősségét, függetlenül az anyavállalat abban való közvetlen közreműködésétől, és helybenhagyta a 2004/337 határozat azon részét, amely a felperest a Bizottság által kiszabott bírság megfizetésére kötelezi.

13 A felperes által – egyebek mellett a védelemhez való jogának megsértése miatt – benyújtott fellebbezés alapján a Bíróság a C-322/07. P., C-327/07. P. és C-338/07. P. sz., Papierfabrik August Koehler és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2009. szeptember 3-án hozott ítéletével (EBHT 2009., I-7191. o., a továbbiakban: PAK-ítélet) megsemmisítette a felperest érintő részükben a fenti 10. pontban hivatkozott Bolloré-ítéletet, valamint a 2004/337 határozatot.

14 A Bíróság úgy találta, hogy az a tény, miszerint a 2004/337 határozat a felperes anyavállalat saját közreműködéséért való felelősségen felül az abból fakadó felelősségét is megállapította, hogy e vállalkozás a Copigraph anyavállalata, nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a hivatkozott határozat olyan magatartásokra támaszkodott, amelyek tekintetében a felperesnek nem állt módjában biztosítania védelmét (a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítélet 44. pontja).

15 A Bíróság hozzáfűzte, hogy a Törvényszék tehát tévesen alkalmazta a jogot, amennyiben semmiféle jogi következtetést nem vont le azon megállapításából, miszerint a Bizottság megsértette a felperes védelemhez való jogát (a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítélet 45. pontja), valamint hogy hatályon kívül kell helyezni a fenti 10. pontban hivatkozott Bolloré-ítéletet a felperest érintő részében (a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítélet 46. pontja).

16 A Bíróság az ügyet érdemben eldöntve – a Bíróság alapokmánya 61. cikkének első bekezdésével összhangban – lényegében azt mondta ki, hogy a felperes által a 2004/337 határozattal szemben felhozott, a védelemhez való jog megsértésére alapított megsemmisítési jogalap megalapozott, e határozatot meg kell tehát semmisíteni a felperest érintő részében (a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítélet 48. pontja).

17 E megsemmisítést követően a Bizottság 2009. szeptember 15-én újabb kifogásközlést fogadott el (a továbbiakban: második kifogásközlés), amelyet a felperesnek megküldött.

18 E kifogásközlésben a Bizottság azon szándékáról tájékoztatta felperest, hogy a jogsértésért való felelősséget neki tudja be részben mint a Copigraph anyavállalatának, részben mint a kartell közvetlen közreműködőjének (a második kifogásközlés 7. és 378. pontja).

19 A felperes 2010. február 16-i észrevételeiben adott választ e kifogásközlésre.

20 2010. június 23-án a versenykorlátozó magatartásokkal és erőfölénnyel foglalkozó tanácsadó bizottsággal folytatott konzultációt követően és a meghallgatási tisztviselő zárójelentésére tekintettel a Bizottság elfogadta az EUMSZ 101. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/36212 – „önmásoló papír”-ügy) hozott C(2010) 4160 végleges határozatot (a továbbiakban: megtámadott határozat).

21 A megtámadott határozatban a Bizottság a Bíróság által a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítéletben megállapított jogellenességet kívánta orvosolni, lefolytatva újra az eljárást azon időponttól kezdve, amikor e jogellenességet elkövette (a megtámadott határozat (6) és (7) preambulumbekezdése).

22 A Bizottság szerint a második kifogásközlés az általa a 2004/337 határozat elfogadásakor elkövetett eljárási hiba kijavítására irányul. A Bizottság hozzáfűzte, hogy e második kifogásközlés lehetővé tette a felperes számára, hogy védekezzen a jogsértésben a Copigraph leányvállalat jogellenes magatartásáért felelős anyavállalataként való részvételéért fennálló felelősségét, valamint a kartellban való személyes és közvetlen közreműködéséért való felelősségét illetően is (a megtámadott határozat (8) preambulumbekezdése).

23 A Bizottság kifejtette, hogy a megtámadott határozat a második kifogásközlést követte, és e határozat szövege lényegében a 2001. december 20-i határozathoz vezető szövegen alapul, valamint hogy figyelembe vette a fenti 10. pontban hivatkozott Bolloré-ítéletet és a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítéletet is (a megtámadott határozat (9) preambulumbekezdése).

24 A kartellügyek esetében a pénzbírságok alóli mentességről és a pénzbírságok csökkentéséről szóló, 1996. július 18-i közleménye (HL 1996. C 207., 4.. o., a továbbiakban: engedékenységi közlemény) alapján a Bizottság a bírság összegének 2001-ben engedélyezett 20%-os csökkentésén felül további 5% csökkentését engedélyezte (a megtámadott határozat (473) preambulumbekezdése).

25 A megtámadott határozat 1. és 2. cikke a következőképpen szól:

„*Első cikk*

A Bolloré megsértette az EUMSZ 101.cikk (1) bekezdését és az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését azzal, hogy az önmásoló papír piacán folytatott megállapodásokban és összehangolt magatartásokban részt vett.

A jogsértés időtartama 1992 januárja és 1995 szeptembere között került megállapításra.

2. cikk

Az első cikkben megállapított jogsértésért a Bolloréval szemben kiszabott bírság összege 21 262 500 euró.”

Az eljárás és a felek kérelmei

26 A Törvényszék Hivatalához 2010. szeptember 3-án benyújtott keresetlevelével a felperes előterjesztette a jelen keresetet.

27 A felperes keresetében azt kéri, hogy a Törvényszék:

– semmisítse meg a megtámadott határozat 1. és 2. cikkét;

– másodlagosan jelentős mértékben csökkentse a felperessel szemben az említett határozat 2. cikke szerint kiszabott bírság összegét;

– a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

28 A Bizottság azt kéri, hogy a Törvényszék:

– utasítsa el a keresetet;

– a felperest kötelezze a költségek viselésére.

A jogkérdésről

29 Keresete alátámasztására a felperes hat jogalapot hoz fel.

30 Az első jogalap az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én aláírt európai egyezmény (a továbbiakban: EJEE) 6. és 7. cikkének, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartája (HL 2007. C 303., 1. o.; a továbbiakban: Charta) 41., 47. és 49. cikkének megsértésén alapul, amennyiben a felperessel szembeni bírság a bűncselekmények és büntetések törvény általi meghatározottságának, a jogbiztonság és a büntetés egyéniesítésének elvének, valamint a tisztességes eljáráshoz való jognak a megsértésével került kiszabásra. A második jogalap az elévülés szabályainak megsértésén alapul. A harmadik jogalap az egyenlő bánásmód elvének megsértésén alapul. A negyedik jogalap az ésszerű határidő megsértésén, valamint a védekezésnek a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés közötti időmúlás miatti lehetetlenségén alapul. Az ötödik jogalap a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló, 1998. január 14-i iránymutatás (HL 1998. C 9., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 171. o.; a továbbiakban: iránymutatás), a büntetések egyéniesítése és az arányosság elvének, valamint az indokolási kötelezettségnek a megsértésén alapul. A hatodik jogalap az engedékenységi közlemény, valamint az arányosság és egyenlő bánásmód elvének megsértésén alapul.

Az első, az EJEE 6. és 7. cikkének, valamint a Charta 41., 47. és 49. cikkének megsértésére alapított jogalapról

Az első, a bűncselekmények és büntetések törvény általi meghatározottsága és a jogbiztonság EJEE 6. és 7. cikkében, valamint a Charta 47. és 49. cikkében meghatározott elvének, valamint a büntetések egyéniesítése Európai Unió tagállami által elismert elvének megsértésére alapított részről

31 A felperes szerint a Bizottság megsértette a bűncselekmények és büntetések törvény általi meghatározottságának elvét, amikor a Copigraph anyavállalataként szabott ki vele szemben bírságot. Ugyanis sem az [EUMSZ 101. cikkében] és az [EUMSZ 102. cikkében] meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.), sem az Európai Unió működéséről szóló szerződés egyetlen rendelkezése sem nyújt arra lehetőséget, hogy egy vállalkozást azzal az indokkal szankcionáljanak, hogy a kartell egyik résztvevőjének anyavállalata. A jogbiztonság elve sérül az anyavállalatok felelősségének teljes előreláthatatlanságából kifolyólag. Végül a felperessel mint anyavállalattal szemben kiszabott bírság sérti a büntetések egyéniesítése elvét.

32 A bűncselekmények és büntetések törvény általi meghatározottságának elvét illetően a Bizottság azzal válaszol, hogy egyfelől a kifogásolt jogsértést vitathatatlanul meghatározza az EUMSZ 101. cikk, másfelől pedig a felperes nem vonhatja kétségbe az ítélkezési gyakorlat jogforrás mivoltát. A jogbiztonság elve nem sérült. A büntetések egyéniesítése elvére való hivatkozás pedig figyelmen kívül hagyja az anyavállalatok leányvállalatukért való felelősségének alapjait.

33 Emlékeztetni kell arra, hogy a bűncselekmények és a büntetések törvény általi meghatározottságának elvét, amely az uniós jog általános elvei közé tartozik, amely elvek a tagállamok közös alkotmányos hagyományainak alapját képezik, különböző nemzetközi szerződések is rögzítették, többek között az EJEE 7. cikke (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-74/95. és C-129/95. sz., X egyesített ügyekben 1996. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 1996., I-6609. o.] 25. pontját, C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P–C 208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítélet [EBHT 2005., I-5425. o.] 215–219. pontját, C-303/05. sz. Advocaten voor de Wereld ügyben 2007. május 3-án hozott ítélet [EBHT 2007., I-3633. o.] 49. pontját, valamint C-266/06. P. sz., Evonik Degussa kontra Bizottság és Tanács ügyben 2008. május 22-én hozott ítélet [az EBHT-ban nem tették közzé] 38. pontját).

34 Az EJEE 7. cikke és a Charta 49. cikke a következőképpen rendelkezik: „[s]enkit sem szabad elítélni olyan cselekményért vagy mulasztásért, amely elkövetése idején a hazai vagy nemzetközi jog alapján nem volt bűncselekmény. Ugyancsak nem lehet a bűncselekmény elkövetése idején alkalmazható büntetésnél súlyosabb büntetést kiszabni.”.

35 A bűncselekmények és a büntetések törvény általi meghatározottságának elve megköveteli, hogy a törvény világosan meghatározza a jogsértéseket és a hozzájuk kapcsolódó büntetéseket. E feltétel akkor teljesül, ha a jogalany – a releváns rendelkezés megfogalmazásából, szükség esetén a bíróságok által nyújtott értelmezés segítségével – megtudhatja, hogy mely cselekmények és mulasztások vonják maguk után a büntetőjogi felelősségét (lásd a fenti 33. pontban hivatkozott Advocaten voor de Wereld ügyben hozott ítélet 50. pontját és a fenti 33. pontban hivatkozott Evonik Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 39. pontját).

36 E tekintetben a Bíróság elismerte, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatából következik, hogy az EJEE 7. cikke (1) bekezdése szerinti „jog” fogalma megfelel az ugyanezen egyezmény egyéb rendelkezéseiben használt „törvény” fogalmának, és magában foglalja a törvényhozói eredetű és az ítélkezési gyakorlatból levezetett jogot egyaránt (a fenti 33. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 216. pontja és a fenti 33. pontban hivatkozott Evonik Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 40. pontja).

37 Amint nem vitatható, és egyébként nem is vitatott, hogy a jelen esetben megállapított jogsértést egyértelműen meghatározza az EUMSZ 101. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke, az sem vitatható, hogy a leányvállalat által elkövetett jogsértés anyavállalatnak való betudhatósága szintén világosan következik az uniós jogból a Bíróság és a Törvényszék régi ítélkezési gyakorlata értelmében azon az alapon, hogy e társaságok egyetlen vállalkozást alkotnak az uniós versenyjog szerint, és így az anyavállalatot mint a jogsértésben a leányvállalatával azonos címen részt vevőt kell tekinteni.

38 A 48/69. sz., Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítéletében (EBHT 1972., 619. o.) a Bíróság úgy találta, hogy azon körülmény, miszerint a leányvállalat külön jogi személyiséggel rendelkezik, nem elegendő annak kizárására, hogy magatartását az anyavállalatának lehessen betudni. A Bíróság hozzátette, hogy ez a helyzet állhat fenn különösen akkor, amikor a leányvállalat nem önállóan határozza meg a piaci magatartását, hanem lényegében az anyavállalata által számára adott utasításokat követi (az ítélet 132. és 133. pontja).

39 A 107/82. sz., AEG-Telefunken kontra Bizottság ügyben 1983. október 25-én hozott ítéletében (EBHT 1983., 3151. o.) a Bíróság az AEG 100%-os leányvállalatának tevékenységének esetében az AEG-nek tudta be leányvállalata magatartását, azon vélelemre támaszkodva, mely szerint utóbbi az anyavállalata által kijelölt politikát követte (az ítélet 50. pontja).

40 A C-294/98. P. sz., Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletében a Bíróság kimondta, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében egy vállalkozás versenykorlátozó magatartása akkor tudható be más vállalkozásnak, ha nem önálló módon határozza meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket e másik vállalkozás szabott meg a számára, tekintettel különösen a köztük lévő gazdasági és jogi kapcsolatokra (az ítélet 27. pontja). A Bíróság hozzáfűzte, hogy e körülmények között a Törvényszéknek a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésére vonatkozó értelmezése nem tekinthető a jogszerűség elvével ellentétesnek, mivel a felperesekkel szemben – amelyeknek a termékeiket forgalmazó társulás versenyellenes cselekményeit betudták – e rendelkezés alapján olyan jogsértésért szabtak ki bírságot, amely e betudás folytán általuk elkövetett jogsértésnek minősült (az ítélet 28. pontja).

41 Végül C-97/08. P. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítéletének (EBHT 2009., I-8237. o.,), 58. pontjában, C-90/09. P. sz., General Química és társai kontra Bizottság ügyben 2011. január 20-án hozott ítéletének (EBHT 2011., I-1. o.) 37. pontjában, valamint C-201/09. P. és C-216/09. P. sz., ArcelorMittal Luxembourg kontra Bizottság és Bizottság kontra

ArcelorMittal Luxembourg és társai egyesített ügyekben 2011. március 29-én hozott ítéletének (EBHT 2011., I-2239. o.) 96. pontjában és C-520/09. P. sz., Arkema kontra Bizottság ügyben 2011. szeptember 29-én hozott ítéletének (EBHT 2011., I-8901. o.) 38. pontjában a Bíróság újra megerősítette, hogy az anyavállalatnak lehet betudni a leányvállalat magatartását, ha utóbbi nem önállóan határozza meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat ad a számára.

42 Fenti megfontolásokból következik, hogy – a felperes állításaival ellentétben – a megtámadott határozat, amely az alapján szabott ki a felperessel szemben bírságot, hogy az a kartell egyik résztvevőjének anyavállalata, és azzal gazdasági egységet alkot, egyáltalán nem sérti a bűncselekmények és büntetések törvény általi meghatározottságának elvét.

43 Ezenfelül, a felperes állításával ellentétben, az anyavállalatok leányvállalataik magatartásáért fennálló felelősségének feltételei egyáltalán nem – a jogbiztonság elvét sértő módon – „teljesen előreláthatatlanok”.

44 Először is a jogsértés időszakát megelőzően a Bíróság már egyértelműen kimondta azon vélelem fennállását, mely szerint leányvállalata tőkéjének 100%–ával rendelkező anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol előbbi magatartására (a fenti 39. pontban hivatkozott AEG-Telefunken kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 50. pontja).

45 Ezt követően a Bíróság az ekképpen elfogadott megoldást a fenti 44. pontban hivatkozott ítéleten végigvitte (a Törvényszék T-65/89. sz., BPB Industries és British Gypsum kontra Bizottság ügyben 1993. április 1-jén hozott ítéletének [EBHT 1993., II-389. o.] 149. és 150. pontja; T-354/94. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-2111. o.] 80. pontja; T-305/94-T-307/94., T-313/94-T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1999. április 20-án hozott ítéletének [EBHT 1999., II-931. o.] 960., 961. és 984. pontja; T-203/01. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-4071. o.] 290. pontja; T-71/03., T-74/03., T-87/03. és T-91/03. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 15-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 58–60. pontja; T-325/01. sz., Daimler Chrysler kontra Bizottság ügyben 2005. szeptember 15-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-3319. o.] 219–221. pontja; T-330/01. sz., Akzo Nobel kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3389. o.] 81. és 83. pontja; T-314/01. sz., Avebe kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3085. o.] 136. pontja; T-43/02. sz., Jungbunzlauer kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3435. o.] 125. pontja; T-30/05. sz., Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 12-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 146. pontja; T-112/05. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2007. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 2007., II-5049. o.] 60–62. pontja; T-54/03. sz., Lafarge kontra Bizottság ügyben 2008. július 8-án hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 541–560. pontja; T-69/04. sz., Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben 2008. október 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-2567. o.] 56–58. pontja; T-12/03. sz., Itochu kontra Bizottság ügyben 2009. április 30-án hozott ítéletének [EBHT 2009., II-883. o.] 49–51. pontja; T-175/05. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 30-án hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 91. és 92. pontja, valamint T-161/05. sz., Hoechst kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2009., II-3555. o.] 59. pontja).

46 Ez utóbbi, a fenti 39. pontban hivatkozott AEG-Telefunken kontra Bizottság ügyben hozott ítéletben ekképpen elfogadott megoldás megvalósításával kapcsolatos megállapítást egyáltalán nem kérdőjelezi meg a felperes hivatkozása Bot főtanácsnok fenti 41. pontban hivatkozott ArcelorMittal Luxembourg kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványának 198. pontjára (EBHT 2011., I-2239. o.), mivel a Bíróság az említett ítéletben (95–100. pont) nem követte a főtanácsnok által az indítványa 213. pontjában tett javaslatokat.

47 El kell utasítani azon érvet, mely szerint az anyavállalatok felelőssége nem látható előre, mivel a vállalkozás fogalmán alapul, amely maga sem kellően pontos, és folyamatosan változik.

48 Azon körülmény, mely szerint a vállalkozás fogalma a gazdasági tevékenység folytatásának potenciálisan eltérő módjait is magában foglalja, mivel az ítélkezési gyakorlat szerint az uniós versenyjogban a vállalkozás fogalma minden gazdasági tevékenységet folytató jogalanyra kiterjed, függetlenül azok jogállásától és finanszírozási módjától, és ugyanebben az összefüggésben a vállalkozás fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely a szóban forgó megállapodás szempontjából gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból ez az egység több természetes vagy jogi személyből áll (lásd a fenti 41. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet 54. és 55. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot), semmit sem változtat azon a tényen, hogy a vállalkozás mint gazdasági egység fogalma teljesen meghatározott és előre látható a 100%-os tulajdonban lévő leányvállalatok és anyavállalataik kapcsolatát illetően.

49 Egyébiránt azon körülmény, hogy a Bizottság kiszabhat kizárólag a leányvállalattal, kizárólag az anyavállalattal vagy mindkettővel szemben is szankciót, egyáltalán nem sérti a jogbiztonság elvét, amely azt írja elő, hogy a jogszabályok legyenek egyértelműek és pontosak, és amelynek célja a jogi helyzetek és jogviszonyok kiszámíthatóságának garantálása (a Bíróság C-199/03. sz., Írország kontra Bizottság ügyben 2005. szeptember 15-én hozott ítéletének [EBHT 2005., I-8027. o.] 69. pontja).

50 A Bizottság azon lehetősége, hogy az EUMSZ 101. cikket vagy az EGT-Megállapodás 53. cikkét megsértő vállalkozást alkotó anyavállalat és leányvállalat egység egyik és/vagy másik tagjával szemben szabjon ki szankciót, egyértelműen következik a felelősségük egyetemleges jellegéből, melyre a fenti 45. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat is emlékeztet (lásd továbbá ebben az értelemben a Bíróság C-196/99. P. sz., Aristrain kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítélet [EBHT 2003., I-11005. o.] 99. pontjának végét, és fenti 33. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélete 118. pontjának végét).

51 Végül azon érvet illetően, mely szerint a felperessel szemben kiszabott bírság sérti a büntetések egyéniesítése elvét, melynek értelmében mindenki csak a saját cselekményeiért büntethető, meg kell állapítani, hogy ezen érv figyelmen kívül hagyja az anyavállalat felelősségének alapján, amely nem mások vétkességét nélkülöző, objektív felelősség, hanem személyes jellegű, vétkességen alapuló felelősség.

52 Amint arra a Bíróság emlékeztetett, az uniós versenyjog a jogsértést elkövető gazdasági egység személyes felelősségének elvén alapul. Márpedig amennyiben az anyavállalat e gazdasági egység részét képezi, az anyavállalatot az e gazdasági egységet alkotó többi jogi személlyel egyetemlegesen felelősnek kell tekinteni a versenyjogot érintő jogsértő magatartásokért. Ugyanis még abban az esetben is, ha az anyavállalat nem vesz közvetlenül részt a jogsértésben, e feltételezett esetben meghatározó befolyást gyakorol az abban résztvevő leányvállalatokra. Következésképpen a fenti összefüggésben az anyavállalat felelőssége nem tekinthető objektív felelősségnek. (a fenti 41. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet 77. pontja). Ilyen körülmények között az anyavállalat felelősségét az általa állítólag elkövetett jogsértés miatt állapítják meg (a fenti 40. pontban hivatkozott Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 34. pontja, valamint a fenti 45. pontban hivatkozott Schunk Kohlenstoff-Technik és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 74. pontja).

53 A fenti megfontolásokból következik, hogy a felperes tévesen állítja, hogy a megtámadott határozat sérti a bűncselekmények és büntetések törvény általi meghatározottságának, a jogbiztonságnak és a büntetések egyéniesítésének elvét. Következésképpen az első jogalap ezen részét el kell utasítani.

A második, arra alapított részről, hogy a felperes meghallgatásának körülményei sértik az EJEE 6. cikkében és a Charta 41. és 47. cikkében meghatározott tisztességes eljáráshoz való jogot és a pártatlanság követelményét

54 Az első jogalap jelen részében a felperes lényegében úgy érvel, hogy a Bizottság megsértette a tisztességes eljáráshoz való jogát. A felperest nem hallgatták meg a „bírái”, mivel a Bizottság testületének egyetlen tagja sem vett részt a meghallgatásán. Továbbá nem tartották tiszteletben az eljárás pártatlanságának sem az objektív, sem a szubjektív követelményét.

55 A Bizottság azt válaszolja, hogy nem bíróság. Azon tény, hogy a Bizottság testülete tagjainak egyike sem vett részt a meghallgatáson, nem teszi érvénytelenné a – közigazgatási – eljárást. A pártatlanság követelményének megsértésére vonatkozó kifogás irreleváns, mivel azon alapfeltevésen nyugszik, hogy a Bizottság bíróság. Ezenfelül a Bizottság egyáltalán nem tagadja, hogy e követelmény vonatkozik rá, és azt tiszteletben is tartotta.

56 Először is el kell utasítani azon érvet, mely szerint a felperes tisztességes eljáráshoz való joga sérült, mivel ez utóbbit „bírái” nem hallgatták meg.

57 Ezen érvelés azon az előfeltevésen alapul, hogy a Bizottság bíróság az EJEE 6. cikk és a Charta 47. cikke értelmében. Az állandó ítélkezési gyakorlatból azonban kitűnik, hogy a Bizottság nem minősül bíróságnak e rendelkezések értelmében (a Bíróság 209/78-215/78. és 218/78. sz., Van Landewyck és társai kontra Bizottság ügyben 1980. október 29-én hozott ítéletének [EBHT 1980., 3125. o.] 81. pontja, a Törvényszék T-348/94. sz., Enso Española kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1875. o.] 56. pontja, valamint fenti 45. pontban hivatkozott Lafarge kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 38. pontja).

58 Ezenfelül, és pontosabban azon tényt illetően, hogy a Bizottság testületének tagjai nem vettek részt a felperes meghallgatásán, e körülmény nem teszi érvénytelenné a Bizottság előtti közigazgatási eljárást.

59 Így egy olyan ügyben, ahol a felperes kifejezetten arra hivatkozik, hogy a Bizottság tagjai távolmaradtak a meghallgatásáról, a Bíróság kimondta, hogy a versenyügyekben folytatott közigazgatási eljárás keretében nincs akadálya annak, hogy a Bizottság bírságot kiszabó határozat elfogadásáért felelős tagjait tájékoztassák a meghallgatás eredményéről azon személyek, akiket a Bizottság megbízott az eljárás lefolytatásával (a Bíróság 44/69. sz., Buchler kontra Bizottság ügyben 1970. július 15-én hozott ítéletének [EBHT 1970., 733. o.] 19–23. pontja).

60 Ezen, a Bizottság előtti eljárás közigazgatási – és nem bírósági – jellegén alapuló megoldás elfogadására a 17. tanácsi rendelet 19. cikkének (1) és (2) bekezdésében meghatározott meghallgatásokról szóló, 1963. július 25-i 99/63/EGK bizottsági rendelet (HL 1963. L 127., 2268. o.), pontosabban 9. cikke (1) bekezdésének összefüggésében került sor. E megoldás érvényes marad az [EUMSZ 101. cikk] és az [EUMSZ 102.] cikk alapján folytatott eljárásokról szóló, 2004. április 7-i 773/2004/EK bizottsági rendelet (HL L 123., 18. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 3. kötet, 81. o.), pontosabban 14. cikke (1) bekezdésének összefüggésében is.

61 A fenti megfontolásokból következik, hogy nem megalapozott a tisztességes eljáráshoz való jog megsértésére alapított érv, mely szerint a felperest „bírái nem hallgatták meg”.

62 Ezt követően meg kell vizsgálni a felperes azon érvelését, mely szerint nem tartották tiszteletben az eljárás pártatlanságának sem az objektív, sem a szubjektív követelményét.

63 Először is a felperes úgy érvel, hogy a Bizottság megsértette az objektív pártatlanság követelményét a vizsgálati és szankció kiszabási feladatok halmozásával.

64 Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy ezen érv, ugyanúgy mint a felperesnek az Emberi Jogok Európai Bíróságának 5242/04. sz., Dubus S. A. kontra Franciaország ügyben 2009. június 11-én hozott ítéletére ezen összefüggésben való hivatkozása ismét azon téves előfeltételen alapul, mely szerint a Bizottság bíróság az EJEE 6. cikk és a Charta 47. cikke értelmében.

65 Amint a Bizottság maga is megjegyzi egyébként, a közigazgatási eljárás során tiszteletben kell tartania az uniós jog általános elveit (lásd a Törvényszék T-25/95., T-26/95., T-30/95-T-32/95., T-34/95-T-39/95., T-42/95-T-46/95., T-48/95., T-50/95-T-65/95., T-68/95-T-71/95., T-87/95., T-88/95., T-103/95. és T-104/95. sz., Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság ügyben 2000. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-491. o.] 718. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot), amelyek között szerepel a tisztességes eljáráshoz való jog, amelyet az EJEE 6. cikke és a Charta 47. cikke megismétel, és amelynek a pártatlanság – állítólagosan megsértett – követelménye az egyik megnyilvánulása.

66 Azon tény azonban, hogy a Bizottság mint közigazgatási szerv egyszerre lát el vizsgálati feladatokat és az EUMSZ 101. cikk megsértése esetén szankció kiszabó feladatokat, nem jelenti a pártatlanság követelményének megsértését, mivel határozatai az uniós bíróságok felülvizsgálatának tárgyát képezhetik (lásd ebben az értelemben a Törvényszék fenti 57. pontban hivatkozott Enso Española kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 56–64. pontját, és T-156/94. sz., Aristrain kontra Bizottság ügyben 1999. március 11-én hozott ítéletének [EBHT 1999., II-645. o.] 102. és 103. pontját).

67 E megállapítást egyáltalán nem kérdőjelezi meg azon körülmény, miszerint a megtámadott határozat elfogadására az első határozat uniós bíróság általi megsemmisítését követően került sor.

68 Másodsorban a felperes úgy érvel, hogy a Bizottság megsértette a szubjektív pártatlanság követelményét a megtámadott határozat elfogadásához vezető eljárás előtt és alatt követett magatartásával és tett nyilatkozataival.

69 A felperes egyfelől az eljárási okokból megsemmisített határozatok „újra elfogadását” illetően a Bizottság versenypolitikáért felelős tagjának bizonyos nyilatkozataira hivatkozik, másfelől pedig a Bizottság által a jelen eljárás jelölésére használt bizonyos kifejezésekre, és végül a megtámadott határozat bizonyos kifejezéseire, amelyekből kitűnik, hogy e határozat a Bizottság számára csupán „adminisztratív formaság”, melynek a felperes szempontjából kedvezőtlen kimenetele nem volt kétséges.

70 Pontosabban a jelen eljárásnak még a megindítását megelőzően a Bizottság versenypolitikáért felelős tagja a korábbi ügyek „újra elfogadásával” kapcsolatos sajtóközleményeiben nem csinált titkot abból, hogy a Bizottság miképp kíván eljárni azon vállalkozásokkal szemben, akiknek a jogsértését az uniós bíróság megállapította. Megjegyezte, hogy „a vállalkozások biztosak lehetnek abban, hogy nem bújhatnak ki eljárási okok miatt a kartellügyekben hozott bírságok alól”, valamint hogy „a Bizottság egyértelmű üzenetet küld, mely szerint egy kartell résztvevői nem bújhatnak ki eljárási okokból a bírság megfizetése alól”.

71 Egyébiránt a Bizottság által a jelen eljárás jelölésére használt kifejezések nem hagynak kétséget az elsődleges célját és az előre eldöntött kimenetelét illetően: a megtámadott határozattal kapcsolatos sajtóközleményében a Bizottság előadta, hogy „újra elfogadta” a felperessel szembeni határozatát, és a jelen eljárást a megtámadott határozatban az eredeti eljárás egyszerű „folytatásaként”, és nem új eljárásként jellemezte.

72 Végül a második kifogásközlés célja, magának a Bizottságnak a beismerése alapján, az volt, hogy a felperessel közölje a személyes részvételével kapcsolatos új kifogást. E tekintetben azon tény, hogy a Bizottság meglepettnek tűnt, hogy a felperes „kihasználta” ezen eljárást, és válaszolt az anyavállalatként játszott szerepével kapcsolatos első kifogásra, azt bizonyítja, hogy a Bizottság számára ez az eljárás csupán „egyszerű adminisztratív formaság”.

73 Meg kell jegyezni, hogy a Bizottság azon állítása, hogy szándéka szerint a versenyellenes kartellek tagjai nem vonhatják ki magukat eljárási okokból az uniós jog szankciói alól, egyáltalán nem a részrehajlás megnyilvánulása, hanem csupán egy egyértelmű akarat megerősítése, amely teljes összhangban van a Bizottságra bízott feladattal, mely az eljárás szabálytalanságainak esetenkénti orvoslása annak érdekében, hogy az uniós versenyjog hatékonysága ne csökkenjen.

74 Egyébként nincs semmi részrehajlás azon tényben, hogy a Bizottság onnantól folytatja az eljárást, ahol a jogellenesség bekövetkezett. E tekintetben az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy valamely uniós aktus megsemmisítése nem szükségképpen érinti az előkészítő aktusokat (a Bíróság C-415/96. sz., Spanyolország kontra Bizottság ügyben 1998. november 12-én hozott ítéletének [EBHT 1998., I-6993. o.] 32. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat), mivel a megsemmisített aktus pótlására irányuló eljárás főszabály szerint megismételhető pontosan onnantól, hogy a jogellenesség bekövetkezett (a Bíróság C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P–C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítéletének [EBHT 2002., I-8375. o.] 73. pontja).

75 A jelen esetben a szabálytalanság a 2004/337 határozat és az első kifogásközlés közötti eltérésből ered, mivel e határozat először állapítja meg, hogy a felperes közvetlenül eljáró jogalanyi minőségében is felelős a jogsértésért. Azzal, hogy a felperesnek új kifogásközlést küldött, amely a felperes e minőségét is érinti, a Bizottság orvosolta a Bíróság által megállapított szabálytalanságot.

76 Azon tény, miszerint a Bizottság a megtámadott határozattal kapcsolatos sajtóközleményének angol nyelvű változatában kijelentette, hogy „újra elfogadta” a határozatot – míg a francia nyelvű változat egy „új határozat elfogadását” említi –, egyáltalán nem bizonyítja, hogy a Bizottság részrehajló lett volna a felperessel szemben az e határozathoz vezető eljárás keretében.

77 A felperes egyáltalán nem bizonyítja, hogy a Bizottság az eljárás folytatását „egyszerű adminisztratív formaságnak” tekintette volna abban az értelemben, hogy ezen intézmény ne tulajdonított volna jelenőséget a felperes által ezen eljárás során előterjesztett bizonyítékoknak. Épp ellenkezőleg, a Bizottság elfogadta a megtámadott határozatot, amely egy kontradiktórius eljárás eredményeképpen és a felperes által előterjesztett bizonyítékokra figyelemmel a felperessel szemben kiszabott bírság összegének csökkentését tartalmazza.

78 Végeredményében és amennyiben ez a Bizottságnak a felperes irányában fennálló állítólagos elfogultságának megállapítására irányul, emlékeztetni kell arra, hogy a jogsértés fennállását kizárólag a Bizottság által összegyűjtött bizonyítékokra tekintettel kell értékelni. Így amennyiben a Bizottság a jogsértés tényállását ténylegesen bizonyítja a közigazgatási eljárás során, az a tény, hogy a Bizottság idő előtt kinyilvánította azon meggyőződését, miszerint az állítólagos jogsértés fennállt, nem alkalmas arra, hogy megfossza a jogsértésre vonatkozó bizonyítékot annak tényleges jellegétől. Az egyetlen releváns érdemi kérdés tehát az, hogy a jogsértést az említett bizonyítékokra tekintettel bizonyították-e, vagy sem (a Törvényszék fenti 65. pontban hivatkozott Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletének 726. pontja, valamint T-279/02. sz., Degussa kontra Bizottság ügyben 2006. április 5-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-897. o.] 414. pontja).

79 A fenti megfontolások alapján a pártatlanság követelményének megsértésére alapított jogalap elutasítandó.

80 Az első megsemmisítési jogalap egyetlen részében sem megalapozott, így egészében el kell utasítani.

81 A jelen kereset vizsgálatának folytatását illetően meg kell jegyezni, hogy a szankciók kiszabására vonatkozó elévülés szabályainak megsértésére alapított második jogalap természeténél fogva csak a bírság kiszabására vonatkozhat, és nem magának a jogsértésnek a megállapítására (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-22/02. és T-23/02. sz., Sumitomo Chemical és Sumika Fine Chemicals kontra Bizottság ügyben 2005. október 6-án hozott ítéletének [EBHT 2005., II-4065. o.]

40–64. pontját, és T-120/04. sz., Peróxidos Orgánicos kontra Bizottság ügyben 2006. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2006., II-4441. o.] 18. pontját). Ezt követően a második jogalap vizsgálatára a megtámadott határozat jogszerűségét a jogsértés megállapítását illetően megkérdőjelező jogalapok vizsgálata után kerül sor.

82 E feltételek mellett a jelen kereset vizsgálatát a harmadik jogalappal kell folytatni.

A harmadik, az egyenlő bánásmód elvének megsértésére alapított jogalapról

83 A felperes úgy érvel, hogy a megtámadott határozatban a Bizottság a Storához képest egyenlőtlen bánásmódot alkalmazott vele szemben. A Stora a felpereshez hasonlóan a jogsértésben részt vevő egyik leányvállalat anyavállalata, azonban vele szemben a Bizottság – nem úgy, mint a felperes esetében – nem szabott ki szankciót anyavállalati minőségében, annak ellenére, hogy az első kifogásközlés időpontjában, a felperessel ellentétben, még mindig a kisebbségi részvényese volt a korábbi leányvállalatának, és vezető szerepet játszott a papír világpiacán.

84 A Bizottság előadja, hogy a Stora a felperesétől eltérő helyzetben volt a 2004/337 határozat elfogadásának időpontjában. Mindenesetre egy vállalkozás sem mentesülhet a versenyjogi felelőssége alól pusztán az alapján, hogy más vállalkozásokat eltérően kezeltek. Végül amennyiben adott vállalkozás elkövette a megállapított jogsértést, a Bizottság mérlegelési jogkörrel bír a határozat címzettjeinek és a bírsággal sújtandó feleknek a kiválasztását illetően.

85 Az ítélkezési gyakorlat szerint az egyenlő bánásmód elvének tiszteletben tartása megköveteli, hogy az összehasonlítható helyzeteket ne kezeljék eltérően és az eltérő helyzeteket ne kezeljék ugyanúgy, hacsak az ilyen bánásmód objektíven nem igazolható (a Bíróság 106/83. sz. Sermide-ügyben 1984. december 13-án hozott ítéletének [EBHT 1984., 4209. o.] 28. pontja és a Törvényszék T-311/94. sz., BPB de Eendracht kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1129. o.] 309. pontja).

86 Először is meg kell állapítani, hogy a felperes állításaival ellentétben a Stora és a felperes helyzete nem volt összehasonlítható.

87 Mindazonáltal bár e társaságok mindketten a jogsértésben érintett leányvállalatok anyavállalatai, és e címen az első kifogásközlés címzettjei voltak, csak a Bolloré-csoport esetében állapította meg a Bizottság, hogy az anyavállalat közvetlen elkövetői minőségében is felelős a jogsértésért. Ekképpen a 2004/337 határozat (355) preambulumbekezdésében és a megtámadott határozat (376) preambulumbekezdésében a Bizottság kifejezetten megállapította, hogy léteznek bizonyítékok a felperes jogsértésben való közvetlen részvételére vonatkozóan.

88 A Bizottság által hivatkozott körülmények csak megerősítették a felperes által a jogsértés időszaka alatt a leányvállalatára gyakorolt meghatározó befolyás bizonyítékát, és így a felperes mint anyavállalat felelősségét, míg a Stora esetében a Bizottság a 2004/337 határozat (360) preambulumbekezdésében, majd a megtámadott határozat (31) preambulumbekezdésében megállapította, hogy a Stora-csoport önmásoló papírral kapcsolatos tevékenységét „közvetlenül” a leányvállalat, a Stora Feldmühle AG folytatta 1992 végéig, és e tevékenységet 1993-tól a Stora Feldmühle AG leányvállalat új leányvállalata folytatta.

89 A Bizottság e megállapításai megfelelően alátámasztják, hogy a Stora-csoport és a Bolloré-csoport anyavállalatainak helyezte nem volt összehasonlítható a jogsértés időtartama alatt, és ennélfogva azt is alátámasztják, hogy a jogsértésért való felelősség felperesnek anyavállalati minőségében történő betudása – jóllehet a Storával szemben végül nem került szankció kiszabásra e címen – nem sérti az egyenlő bánásmód elvét.

90 Azon körülményeket illetően, melyek szerint a Stora a jogsértés időszakát követően, a felperessel ellentétben, még mindig kisebbségi részvényese volt korábbi leányvállalatának, és jelen volt a papír világpiacán, ezek nem vonnak le semmit az előző pontban kifejtett megállapításokból.

91 A fenti, elégséges megfontolásokon túl meg kell jegyezni, hogy a Bolloré-csoport esetében a jogsértésben érintett leányvállalat (Copigraph) felhagyott minden tevékenységével 1999 decemberében, és ekképpen a 2004/337 határozat elfogadásakor kevéssé volt valószínű, hogy bármilyen bírságot meg tudna fizetni. Ezzel ellentétben, a Stora leányvállalata, melyet időközben a Mitsubishi-csoportra ruháztak át, a 2004/337 határozat elfogadásakor továbbra is aktív volt a piacon.

92 E tények – ha magukban nem is magyarázzák meg, hogy a Storaval mint anyavállalattal szemben miért nem került 2001-ben szankció kiszabásra, míg a felperessel szemben igen – rávilágítanak a 2004/337 határozat elfogadásának összefüggéseire, és a Bizottság azon konkrét szükségletére, mely miatt határozata a felperessel szembeni hatékonyságának és elrettentő hatásának biztosítása végett kénytelen volt az anyavállalatot szankcionálni inkább, mint a már nem tevékenykedő leányvállalatát, míg a Stora esetében ugyanezen célokat el lehetett érni a leányvállalaton keresztül.

93 Végül mindenesetre emlékeztetni kell arra, hogy amennyiben a vállalkozás magatartásával megsértette az EUMSZ 101. cikkét, nem mentesülhet a szankciók alól csupán azon indokból, hogy egy másik gazdasági szereplővel szemben nem került sor bírság kiszabására, miközben az utóbbi körülményei nem is képezik az eljáró uniós bíróság előtti ügy tárgyát (a Bíróság C-89/85., C-104/85., C-114/85., C-116/85., C-117/85. és C-125/85-C-129/85. sz., Ahlström Osakeyhtiö és társai kontra Bizottság ügyben 1993. március 31-én hozott ítéletének [EBHT 1993., I-1307. o.] 197. pontja, valamint a Törvényszék T-303/02. sz., Westfalen Gassen Nederland kontra Bizottság ügyben 2006. december 6-án hozott ítéletének [EBHT 2006., II-4567. o.] 141. pontja és T-276/04. sz., Compagnie maritime belge kontra Bizottság ügyben 2008. július 1-jén hozott ítéletének [EBHT 2008., II-1277. o.] 94. pontja).

94 A fenti megfontolások fényében a jelen jogalapot el kell utasítani.

A negyedik, az ésszerű határidő megsértésére és a védekezésnek a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés között eltelt idő miatti lehetetlenségére alapított jogalapról

95 A felperes azt kifogásolja, hogy a Bizottság ésszerűtlen határidőben, a tényállás után tizennégy évvel közölte vele a második kifogásközlést. E határidő annak tudható be, hogy a Bizottság kitartott az első határozat fenntartása mellett, amely határozatát később a Bíróság megsemmisítette.

96 A jogsértés befejezése és a második kifogásközlés közötti időmúlás megakadályozta a felperest abban, hogy védekezzen a Copigraph anyavállalataként megállapított felelősségére vonatkozó kifogás ellen. Most tud először védekezni a Copigraphnak felrótt tényállás tekintetében, mely tényekkel kapcsolatban nem volt módja észrevételeket tenni az eredeti eljárás keretében, és amelyekkel kapcsolatban egyébként sem tudott volna az említett eljárás keretében védekezni.

97 Ez az időmúlás megakadályozta továbbá abban is a felperest, hogy a jogsértésben való személyes részvételére vonatkozó kifogás ellen védekezzen.

98 A Bizottság úgy érvel, hogy a jelen esetben az egymást követő eljárások alátámasztják, hogy a határidő egyáltalán nem ésszerűtlen. Emlékeztet arra, hogy a bírság kiszabását illetően az ésszerű határidő elvét az elévülés szabályai hajtják végre.

99 A tizennégy év határidőre való hivatkozás figyelmen kívül hagyja az első kifogásközlést és a 2004/337 határozatot. Az uniós bíróság előtti eljárás időtartama nem vehető figyelembe. Nem kifogásolható, hogy a Bizottság „kitartott” a 2004/337 határozat fenntartása mellett.

100 Nem nyert bizonyítást azon állítás, mely szerint a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés között eltelt idő befolyásolta volna a védelemhez való jogát.

101 A felperesnek mint a Copigraph anyavállalatának a felelősségét illetően a második kifogásközlés nem különbözik az elsőtől. A felperesnek 2000-ben is módjában állt volna biztosítania a védelmét e tekintetben, és vitatnia a tényállást, ha akarta volna. Azon tény, hogy ezt nem tette meg, a védekezése szabad megválasztásának eredménye. Azon tényt illetően, hogy a felperes nem volt a kezdetben érintett az eljárásban, a Bizottság emlékeztet arra, hogy az eljárás kontradiktórius szakasza a kifogásközléssel kezdődik, és nincs biztosítva a vállalkozások számára azon jog, hogy vizsgálat tárgyát képezhessék, és nem az egyes vállalkozások körülményeitől függ, hogy miként folytat vizsgálatot. Egyébiránt a 2004/337 határozat ellen benyújtott keresetében a felperes képesnek mutatkozott arra, hogy érdemben védekezzen.

102 A felperesnek a jogsértésben való személyes részvétele miatti felelősségét illetően a Bizottság úgy véli, szintén nem nyert bizonyítást, hogy a felperes nem tudott volna védekezni. A megtámadott határozatban megállapított ténybeli körülmények ugyanazok, mint a 2004/337 határozatban megállapítottak, és e tények ismertek a felperes előtt. Bár értesült az anyavállalatként, valamint a kartell találkozóin részt vevő személyek munkáltatójaként fennálló felelősségéről, a felperes nem vitatta a tényállást, míg az említett személyek az alkalmazásában álltak, csupán elmenetelüket követően hozta fel ezen érvet.

103 Emlékeztetni kell arra, hogy az ésszerű határidő elvének értelmében, amely elv az uniós jog egyik alapelve, és amely átkerült a Charta 47. cikkének (2) bekezdésébe is, a Bizottságnak be kell tartania a közigazgatási eljárás keretében az ésszerű határidőket (lásd ebben az értelemben a fenti 74. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítélet 179. pontját, és a Törvényszék T-196/01. sz., Aristoteleio Panepistimio Thessalonikis kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-3987. o.] 229. pontját).

104 E tekintetben az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a közigazgatási eljárás időtartamának ésszerű jellegét minden egyes ügy sajátos körülményei alapján kell megítélni, különösen az annak hátterét képező összefüggések, a lefolytatott eljárás különböző szakaszai, az ügy összetettsége, valamint a tét alapján, amelyet az eljárás jelent a különböző érdekelt felek számára (a fenti 74. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítélet 187. pontja, a Törvényszék T-182/96. sz., Partex kontra Bizottság ügyben 1999. szeptember 16-án hozott ítéletének [EBHT 1999., II-2673. o.] 177. pontja, valamint a fenti 103. pontban hivatkozott Aristoteleio Panepistimio Thessalonikis kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 230. pontja).

105 Egyébiránt emlékeztetni kell arra, hogy az ésszerű határidő túllépése, még ha bizonyítást nyer is, nem feltétlenül indokolja a határozat megsemmisítését. A versenyjogi szabályok alkalmazását illetően az ésszerű határidő túllépése csak akkor szolgálhat a jogsértést megállapító határozat megsemmisítésének alapjául, ha bizonyítható, hogy ezen elv megsértése sértette az érintett vállalkozások védelemhez való jogát. E sajátos eseten kívül az ésszerű határidőn belüli határozathozatal kötelezettségének megsértése nem érinti a 17. rendelet és az 1/2003 rendelet alapján folytatott közigazgatási eljárás érvényességét (a Bíróság C-185/95. P. sz., Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben 1998. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1998., I-8417. o.] 49. pontja, és C-113/04. P. sz., Technische Unie kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-8831. o.] 47. és 48. pontja; a Törvényszék T-410/03. sz., Hoechst kontra Bizottság ügyben 2008. június 18-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-881. o.] 227. pontja; lásd továbbá Kokott főtanácsnoknak a Bíróság C-110/10. P. sz., Solvay kontra Bizottság ügyben 2011. október 25-én hozott ítéletére vonatkozó indítványának 95-106. pontját [EBHT 2011., I-10439. o.]).

106 A jelen esetben a felperes lényegében úgy érvel, hogy a Bizottság megsértette az ésszerű határidőt és a védelemhez való jogát, amikor a szóban forgó jogsértés befejezése után tizennégy évvel küldött neki egy második kifogásközlést. E késedelmes közlés megfosztotta a felperest – mind a Copigraph

anyavállalatakénti, mind a jogsértés közvetlen elkövetőjekénti minőségében – a védekezés konkrét lehetőségétől. A felperes megjegyzi, hogy az eljárás időtartama lényegében annak tudható be, hogy a Bizottság 2001 decemberében egy olyan határozatot fogadott el, majd tartott fent a felperes által ellene benyújtott kereset ellenére, amelyet a Bíróság később a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítéletben megsemmisített a védelemhez való jogok megsértése miatt.

107 Azon kérdést illetően, miszerint a jelen esetben tiszteletben tartották-e az ésszerű határidőt, először is emlékeztetni kell arra, hogy a közigazgatási eljárás időtartamának ésszerű jellegét az ügy hátterét képező összefüggések és a lefolytatott eljárás különböző szakaszai alapján kell megítélni (lásd a fenti 104. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). A felperes által hivatkozott tizennégy év határidő kizárólagos figyelembevétele, eltekintve az ügy összefüggéseitől és különböző szakaszaitól, sem tenné lehetővé a válaszadást arra a kérdésre, hogy a Bizottság tiszteletben tartotta-e az ésszerű határidő követelményét.

108 A jelen esetben az első kifogásközlést 2000. július 26-án küldték meg a felperesnek, azaz négy év, tíz hónappal a jogsértés végét követően, és három év, hat hónappal a vizsgálat 1997 januárjában történt megkezdését követően. A 2004/337 határozat pedig egy év, öt hónappal követte az első kifogásközlést.

109 Úgy kell tekinteni, hogy ezen időtartamok nem lépték túl az ésszerű határidőt, tekintettel egyebek mellett az előzetes ellenőrzések, majd a kontradiktórius eljárás által érintett vállalkozások nagy számára. Végeredményében, és amint azt a Bizottság is kifejtette, a felperes sem a 2004/337 határozat ellen benyújtott keresetében, sem a jelen keresetben nem állította, hogy a Bizottság az eljárás e szakaszában megsértette volna az ésszerű határidőt.

110 A felperes legfeljebb azt kifogásolja, hogy a Bizottság túl későn vonta be a közigazgatási eljárásba, amikor a Copigraph már mindenesetre egy másik csoportra lett átruházva. E kifogást a lenti 139–154. pontban vizsgáljuk meg.

111 A T-109/02. sz. ügyben kezdeményezett bírósági eljárást illetően meg kell jegyezni, hogy az az időszak, amely alatt az uniós bíróság a 2004/337 határozat jogszerűségét, majd a fenti 10. pontban hivatkozott Bolloré-ítélet érvényességét vizsgálta, nem vehető figyelembe a Bizottság előtti eljárás időtartamának meghatározásakor (lásd ebben az értelemben a Törvényszék fenti 45. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 123. pontját, valamint T-66/01. sz., Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ügyben 2010. június 25-én hozott ítéletének [EBHT 2010., II-2631. o.] 102. pontját). Mindent összevetve, a Bíróság a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítéletben (146–149. pont) kifejezetten hangsúlyozta, hogy a Törvényszék előtti eljárás időtartama nem lépte túl az ésszerű határidőt.

112 2009. szeptember 15-én, azaz tizenkét nappal azt követően, hogy a Bíróság a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítéletben megsemmisítette a 2004/337 határozatot, a Bizottság megküldte a felperesnek a második kifogásközlést. Ezután a megtámadott határozatot 2010. június 23-án fogadták el, alig több mint kilenc hónappal e kifogásközlést követően. Ebben az esetben szintén meg kell állapítani, hogy a Bizottság által a 2004/337 határozat megsemmisítését követően folytatott közigazgatási eljárás nem lépte túl az ésszerű határidőt.

113 A fenti megfontolásokból következik, hogy a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés között eltelt tizennégy év magyarázata az eljárási szakaszok sorozatában rejlik, amely szakaszok egyike sem lépte túl az ésszerű határidőt.

114 A felperes azonban fenntartja, hogy az ésszerű határidő megsértése bizonyított. Figyelembe véve a minden személyt megillető azon jogot, hogy ügyeit az uniós intézmények ésszerű határidőn belül intézzék (a Charta 47. cikke), a Bizottságnak nem állt jogában ellene eljárást folytatni, és szankciót kiszabni olyan kifogások alapján, amelyeket tizennégy évvel a tényállás után közöltek vele. A felperes megjegyzi, hogy e rendkívül hosszú idő lényegében annak tudható be, hogy a Bizottság 2001

decemberében olyan határozatot hozott, melynek fenntartása mellett – az ellene a felperes által indított eljárás ellenére – kitartott, és melyet a Bíróság ezt követően a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítéletben a védelemhez való jog megsértése miatt megsemmisített.

115 Amennyiben a felperes ezen érvvel az ésszerű határidő megsértésére a bírságot illetően a megtámadott határozat megsemmisítésének elérése érdekében kíván hivatkozni, függetlenül azon kérdéstől, hogy a jogsértés megállapítást nyert-e, emlékeztetni kell arra, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint amennyiben az ésszerű határidő túllépése bizonyos feltételek mellett indokolhatja a versenyjogi szabályok megsértését megállapító határozat megsemmisítését, ez nem lenne így, amennyiben az e határozatban kiszabott bírságok összegét vitatják, mivel a Bizottság bírságkiszabási jogkörét rendelet szabályozza, amely e tekintetben elévülési időt ír elő (a Törvényszék T-213/00. sz., CMA CGM kontra Bizottság ügyben 2003. március 19-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-913. o.] 321. pontja és a fenti 105. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben 2008. június 18-án hozott ítéletének 220. pontja).

116 Az eljárások időtartamának korlátozásáról, valamint az Európai Gazdasági Közösség szállításra és versenyre vonatkozó szabályai alapján kezdeményezett szankciók végrehajtásáról [helyesen: az Európai Gazdasági Közösség közlekedésre és versenyre vonatkozó szabályain alapuló eljáráskezdeményezési és végrehajtási jog elévüléséről] szóló, 1974. november 26-i 2988/74/EGK tanácsi rendelet (HL 1974. L 319., 1. o.), majd a versenyjog terén azt felváltó 1/2003 rendelet teljes körű szabályrendszert alkotott, részletekbe menően szabályozva azon határidőket, amelyeken belül a Bizottság jogosult, a jogbiztonság alapvető követelményének veszélyeztetése nélkül, bírságot kiszabni azon vállalkozásokra, amelyek az uniós versenyszabályok alkalmazására vonatkozó eljárásokban érintettek. E tekintetben ki kell emelni, hogy az uniós versenyjog szabályainak alkalmazása keretében kiszabott bírságokat illetően kitűnik az 1/2003 rendelet 25. cikkének (5) bekezdéséből (korábban a 2988/74 rendelet 2. cikkének (3) bekezdése), hogy az elévülési időszak lejár tíz évvel azután, hogy az elévülési időszak az 1/2003 rendelet 25. cikkének (3) bekezdése (korábban a 2988/74 rendelet 2. cikkének (2) bekezdése) szerint megszakad, ekképpen a Bizottság az elévülés veszélye nélkül nem húzhatja vég nélkül a bírságokra vonatkozó határozat meghozatalát (a fenti 115. pontban hivatkozott CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 324. pontja, és a fenti 105. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben 2008. június 18-án hozott ítélet 223. pontja).

117 E szabályozás okán el kell utasítani a Bizottságnak a bírságkiszabási jogköre ésszerű határidőn belüli gyakorlására vonatkozó kötelezettségével kapcsolatos valamennyi megfontolást (a fenti 115. pontban hivatkozott CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 324. pontja, a fenti 105. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben 2008. június 18-án hozott ítélet 224. pontja, valamint lásd még ebben az értelemben a Bíróság 52/69. sz., Geigy kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítéletének [EBHT 1972., 787. o.] 20–22. pontját és a fenti 38. pontban hivatkozott Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 46–49. pontját).

118 Következésképpen amennyiben a felperes az ésszerű határidő megsértésére a megtámadott határozat bírságot illető megsemmisítésének érdekében kíván hivatkozni, függetlenül azon kérdéstől, hogy a jogsértés megállapítást nyert-e, ezen érvelést el kell utasítani.

119 Amennyiben a felperes az ésszerű határidő megsértésére a megtámadott határozat jogsértés megállapítását illetően történő megsemmisítésének érdekében kíván hivatkozni, védelme jogai megsértésének hiányában is, meg kell jegyezni, hogy a fenti 105. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében az ésszerű határidő túllépése csak akkor szolgálhat a közösségi versenyjog megsértést megállapító határozat megsemmisítésének alapjául, ha bizonyítható, hogy ezen elv megsértése sértette az érintett vállalkozások védelemhez való jogát. E sajátos eseten kívül az ésszerű határidőn belüli határozathozatal kötelezettségének megsértése nem érinti a 17. rendelet és az 1/2003 rendelet alapján folytatott közigazgatási eljárás érvényességét.

120 Továbbá azon kifogást illetően, mely szerint a Bizottság kitartott a 2004/337 határozat fenntartása mellett a határozattal szemben benyújtott kereset ellenére, elegendő arra emlékeztetni, hogy egyfelől az EUMSZ 278. cikk szerint „az Európai Unió Bíróságához benyújtott kereseteknek nincs halasztó hatályuk”, másfelől pedig, hogy egy jogi aktust mindaddig érvényesnek kell vélelmezni, amíg azt meg nem semmisítik (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-227/92. P. sz., Hoechst kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4443. o.] 69. pontját, és C-199/06. sz., CELF és Ministre de la Culture et de la Communication ügyben 2008. február 12-én hozott ítéletének [EBHT 2008., I-469. o.] 60. pontját).

121 A Bizottság azon jogának vitatását illetően, mely szerint a 2004/337 határozatnak a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítélet által történt megsemmisítést követően folytatta a közigazgatási eljárást, emlékeztetni kell arra, hogy az EUMSZ 266. cikke értelmében azon intézmény, amelynek aktusát a Bíróság megsemmisítette, köteles megtenni a megsemmisítést kimondó ítéletben foglaltak teljesítéséhez szükséges intézkedéseket.

122 A fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítéletben miután kimondta, hogy fontos, hogy a kifogásközlés megjelölje, hogy az adott vállalkozással szemben milyen minőségében kifogásolják az állítólagos tényeket (az ítélet 39. pontja), a Bíróság úgy találta, hogy a felperes az első kifogásközlés alapján nem láthatta előre, hogy a Bizottság a 2004/337 határozatban a jogsértést a kartell tevékenységeiben való személyes és közvetlen közreműködése miatt is be szándékozik tudni neki (az ítélet 40. pontja).

123 A Bíróság nem foglalt állást azon kérdéssel kapcsolatban, hogy a felperes számára lehetetlen lenne védekezni. Csupán azt állapította meg, hogy a megtámadott határozat a felperes saját közreműködésén túl az anyavállalat saját felelősségén túl az abból fakadó felelősségét is megállapította, hogy e vállalkozás a Copigraph anyavállalata, nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a hivatkozott határozat olyan magatartásokra támaszkodott, amelyek tekintetében a felperesnek nem állt módjában biztosítania védelmét (az ítélet 44. pontja).

124 A fentiekből kitűnik, hogy a Bíróság megállapításai egyáltalán nem tiltották meg, hogy a Bizottság a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítélet végrehajtási intézkedéseként ne címezzen új kifogásközlést a felpereshez, mely nem csupán a Copigraph anyavállalataként, hanem a jogsértés közvetlen elkövetőjeként is érinti.

125 A felperes állításaival ellentétben a Bizottság ezzel nem a védelemhez való jog Bíróság által megállapított megsértését próbálja egy pusztán formai intézkedéssel orvosolni.

126 Éppen ellenkezőleg, a második kifogásközlésben a Bizottság azzal, hogy értesítette a felperest arról, hogy nem csupán a Copigraph anyavállalataként, hanem a jogsértés közvetlen elkövetőjeként is érintett, végrehajtotta a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítéletet, egy új kontradiktórius eljárást indítva, mely biztosította a felperes számára az összes kifogással szembeni védekezés lehetőségét.

127 Felmerül mindazonáltal a kérdés, hogy a felperes, amint azt a második kifogásközlésre adott válaszában, majd a jelen keresetben kifogásolta, az említett kifogásközlésig bekövetkezett időmúlás lehetetlenné tette számára a kifogásközlésben szereplő kifogások elleni védekezést.

128 Ilyen helyzetben, amikor a bizonyítási teher a felperesre hárul (lásd ebben az értelemben a fenti 105. pontban hivatkozott Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. pontját), meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozat elfogadása megsértette a felperes védelemhez való jogát.

129 Meg kell tehát vizsgálni a felperes által felhozott, a védekezésnek a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés között eltelt idő miatti lehetetlenségére alapított kifogást először is arra tekintettel, hogy a Bizottság a jogsértést a felperesnek mint a Copigraph anyavállalatának tudta be, majd arra tekintettel, hogy a jogsértést mint közvetlen elkövetőnek tudta be.

130 Először is a jogsértés felperesnek mint a Copigraph anyavállalatának való betudását illetően a felperes úgy érvel, hogy nem áll már módjában védekezni. Mivel a Bizottság a Copigraph magatartásával kapcsolatos kifogásairól e társaságot közvetlenül értesítette az első kifogásközlésben, a felperesnek magának nem kellett válaszolnia. Kizárólag a saját, anyavállalatkénti felelősségével kapcsolatos elemek vonatkozásában védekezett, azaz a Copigraphot irányító jogalanyként folytatott magatartása vonatkozásában. Azonban a felperesnek, mint a második kifogásközlés egyetlen címzettjének, most a Copigraph magatartásával kapcsolatos kifogásokkal szemben is védekeznie kell, ami gyakorlatilag lehetetlen az időmúlás miatt.

131 A felperes hozzáfűzi, hogy mindenesetre az első közigazgatási eljárástól kezdve lehetetlen lett volna számára a Copigraph magatartásával kapcsolatban védekezni, a Bizottságnak az eljárás lefolytatásával kapcsolatos mulasztásai okán. Ennélfogva most még inkább képtelen védekezni.

132 Először is azon érvet illetően, miszerint a felperesnek az első közigazgatási eljárás során nem kellett a Copigraph magatartására vonatkozóan válaszolnia, emlékeztetni kell arra, hogy az első kifogásközlést ugyanúgy megküldték a felperesnek, mint a Copigraphnak, és az e társaságok által alkotott gazdasági egységből következően a Copigraphnak felrótt magatartások egyben a felperes magatartásai is, mivel ez utóbbi egy olyan jogsértésben érintett, amelyet saját maga követett el (lásd a fenti 52. pontot).

133 Azon körülmény, miszerint az első kifogásközlés külön kifejtve kezelte a jogsértés felperesnek való betudhatóságát és maguknak a jogsértő tényeknek a leírását, csupán azt támasztja alá, hogy a jogsértés felperesnek való betudhatósága külön magyarázatot kívánt. Azonban, amint a Bizottság kifejti, e magyarázatok csak kiegészítik a jogsértő tények leírását, és nem helyettesítik azt az anyavállalat vonatkozásában. Ekképpen, a felperes állításaival ellentétben, e magyarázatok nem alkottak egy másik, kizárólag a leányvállalatnak felrótt kifogástól elkülönülő kifogást. Nem jogosítják fel a felperest azon következtetés levonására, hogy a jogsértő tények leírása rá nem vonatkozik.

134 A felperes kifogásolja, hogy a Bizottság álláspontja „veszélyes, amennyiben logikusan nem követelhető meg egy vállalkozástól, amely vitatja, hogy egy másik vállalkozás felett ellenőrzést gyakorolna, hogy védekezésében felvállalja az utóbbi vállalkozás magatartásáért való felelősséget”.

135 Meg kell állapítani, hogy e kifogás figyelmen kívül hagyja az anyavállalatok leányvállalataikkal alkotott gazdasági egység esetében fennálló személyes felelősségével kapcsolatos ítélkezési gyakorlatot, amely a tényállás idején már kialakult volt. Ráadásul nincs abban ellentmondás, ha a felperes az anyavállalat és a leányvállalat gazdasági egységének hiányára alapított védelem mellett másodlagosan magukra a jogsértő tényekre irányuló védelmet is előterjeszt.

136 Végül el kell utasítani e kifogást, amennyiben arra utal, hogy nem várható el jogszerűen egy anyavállalattól, aki arra hivatkozik, hogy nem gyakorol ellenőrzést leányvállalata felett, hogy ugyanakkor birtokában legyenek azon elemek, amelyek lehetővé tennék számára a leányvállalata által elkövetett cselekmények elleni védekezést.

137 Ugyanis vagy nem gyakorol az anyavállalat tényleges ellenőrzést a leányvállalat felett, és ebben az esetben fel sem merül az anyavállalat felelősségének kérdése, aminek eredményeképpen az anyavállalat számára nincs jelentősége annak, hogy a leányvállalat magatartását illetően védekeznie kell, vagy fennáll ezen ellenőrzés, és ebben az esetben mindenképpen az anyavállalatnak kell rendelkeznie azon– akár az irattárában megőrzött, akár más módon tárolt – bizonyítékokkal, amelyek lehetővé teszik számára, hogy a leányvállalatával gazdasági egységet alkotó anyavállalatként fennálló személyes érintettsége ellen védekezzen (lásd ebben az értelemben a fenti 45. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 30-án hozott ítélet 171. pontját).

138 A fenti megfontolásokból következik, hogy el kell utasítani a felperes azon alapuló érvét, hogy nem érintették az első kifogásközlésben a jogsértő tényekre vonatkozóan kifejtett elemek.

139 Másodszor meg kell vizsgálni azon érvet, mely szerint a Bizottságnak az eljárás lefolytatásával kapcsolatos mulasztásai okán a felperes az első közigazgatási eljárástól kezdve mindenképpen képtelen lett volna védekezni a Copigraphnak felrótt cselekményeket illetően.

140 A felperes úgy érvel, hogy túl későn vonta be a Bizottság e közigazgatási eljárásba, amikor már egy harmadik félnek eladta 1998 novemberében a Copigraphot a teljes irattárával együtt, és a Copigraph felhagyott minden tevékenységével. Így az első közigazgatási eljárástól kezdve képtelen volt a Copigraph által elkövetett jogsértő tények tekintetében védekezni. Ennélfogva most még inkább képtelen erre.

141 A felperes kifogásolja, hogy a Bizottság az ügyben szankcionált többi vállalkozástól eltérően nem tájékoztatta a folyamatban lévő eljárásról, annak ellenére, hogy a Bizottság a kezdetektől fogva rendelkezett a felperes és a Copigraph közötti kapcsolatra vonatkozó információkkal. Ekképpen a felperes kedvezőtlenebb bánásmódban részesült, mint a többi érintett vállalkozás.

142 Emlékeztetni kell továbbá arra, hogy a versenyjog szerinti közigazgatási eljárás két külön, egymást követő szakaszra oszlik, amelyek mindegyike saját belső logikának felel meg: vagyis egyrészt egy előzetes vizsgálati szakaszra, másrészt pedig egy kontradiktórius szakaszra. Az előzetes vizsgálati szakasz - amely során a Bizottság a 17. rendelet és az 1/2003 rendelet által előírt vizsgálati jogköreit alkalmazza, és amely a kifogásközlésig terjed – célja annak lehetővé tétele, hogy a Bizottság összegyűjtse a versenyszabályok megsértésének fennállását bizonyító vagy azt cáfoló valamennyi releváns elemet, és állást foglaljon az eljárás irányultságát és későbbi alakulását illetően. A kontradiktórius szakasznak viszont, amely a kifogásközléstől a végleges határozat elfogadásáig tart, lehetővé kell tennie a Bizottság számára, hogy a felrótt jogsértés tekintetében végleges határozatot hozzon (lásd ebben az értelemben a Bíróság fenti 74. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítéletének 181–183. pontját, C-105/04. P. sz., Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-8725. o.] 38. pontját, valamint a Törvényszék T-99/04. sz., AC-Treuhand kontra Bizottság ügyben 2008. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-1501. o.] 47. pontját).

143 Az érintett vállalkozás csak a közigazgatási eljárás kontradiktórius szakaszának elején – a kifogásközlés révén – szerezhet tudomást mindazokról a lényeges bizonyítékokról, amelyekre a Bizottság az eljárás e szakaszában támaszkodik, és e vállalkozásnak jogában áll az ügy irataiba betekinteni a védelemhez való joga hatékony gyakorlásának biztosítása érdekében (lásd ebben az értelemben a Bíróság fenti 74. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítéletének 315. és 316. pontját, fenti 142. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítéletének 47. pontját, valamint C-407/04. sz., Dalmine kontra Bizottság ügyben 2007. január 25-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-829. o.] 59. pontját).

144 Következésképpen az előzetes vizsgálati szakasznak nem az a célja, hogy lehetővé tegye a vállalkozások számára a védekezést, hanem az, hogy a Bizottság számára lehetővé tegye valamennyi szükséges bizonyíték összegyűjtését, lévén, hogy ezen intézmény szabadon választhatja meg, hogy miként folytat vizsgálatot és gyűjt információkat azon vállalkozásoktól, amelyek valószínűleg rendelkeznek hasznos információkkal. A Bizottság nem köteles a vizsgálati szakaszban információkérést küldeni, vagy ugyanazon kérdéseket feltenni a jogsértés elkövetésével gyanúsított mindegyik vállalkozás számára. Meg kell jegyezni, hogy ilyen kötelezettség előírása megfosztaná a Bizottságot mozgásterétől a versenyfelügyeleti vizsgálatokban, és ezáltal gyengítené azok hatékonyságát (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-48/00. sz., Corus UK kontra Bizottság ügyben 2004. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 2004., II-2325. o.] 212. pontját).

145 Az ésszerű határidő betartásával kapcsolatosan a Bíróság megállapította, hogy a védelemhez való jog hatékony gyakorlásának esetleges akadályai forrásának értékelése nem szabad, hogy a közigazgatási eljárás kontradiktórius szakaszára korlátozódjon, hanem ezen eljárás egészére ki kell, hogy terjedjen,

ideértve annak teljes időtartamát (a Bíróság fenti 142. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 49. és 50. pontja, fenti 105. pontban hivatkozott Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 54. és 55. pontja, valamint C-521/09. P. sz., Elf Aquitaine kontra Bizottság ügyben 2011. szeptember 29-én hozott ítéletének [EBHT 2011., I-8947. o.] 118. pontja).

146 Hasonló megfontolások érvényesek azon kérdésre is, hogy a Bizottság köteles-e, és ha igen, mennyiben, az érintett jogalanynak az előzetes vizsgálati szakasztól kezdődően bizonyos információkat nyújtani a vizsgálat tárgyára és céljára vonatkozóan, amely e jogalanynak lehetőséget adna arra, hogy védelmét hatékonyan gyakorolja a kontradiktórius szakasz során (a fenti 145. pontban hivatkozott Elf Aquitaine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 119. pontja).

147 Mindazonáltal ez nem jelenti azt, hogy a Bizottság már az adott jogalannyal szemben hozandó első intézkedést megelőző időszaktól mindenképpen köteles lenne e jogalanyt tájékoztatni az uniós versenyjogon alapuló bizonyításfelvételről vagy vizsgálati cselekményekről (lásd a fenti 145. pontban hivatkozott Elf Aquitaine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 120. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

148 Továbbá a Bíróság már megállapította, hogy a személyes felelősség elve egyáltalán nem zárja ki, hogy a Bizottság először a versenyjogot megsértő vállalkozás szankcionálását helyezze kilátásba, és csak ezután vizsgálja meg azt, hogy a jogsértés adott esetben betudható-e az anyavállalatnak (a Bíróság C-125/07. P., C-133/07. P., C-135/07. P. és C-137/07. P. sz., Erste Group Bank és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2009. szeptember 24-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-8681. o.] 82. pontja, és fenti 145. pontban hivatkozott Elf Aquitaine kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 121. pontja).

149 Vagyis amennyiben egy kifogásközlés címzettjének lehetősége van a Bizottság által a kifogásközlésben állított tények és körülmények valóságtartalmával és relevanciájával kapcsolatos álláspontjának ismertetésére a közigazgatási eljárás kontradiktórius szakasza során, a Bizottság – a fellebbező állításával ellentétben – főszabály szerint nem köteles ehhez a címzetthez vizsgálati cselekményt intézni a kifogásközlés megküldését megelőzően (a fenti 145. pontban hivatkozott Elf Aquitaine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 122. pontja).

150 Következésképpen, a felperes állításaival ellentétben, a Bizottság nem volt köteles korábban bevonni, mint azt tette az első közigazgatási eljárás során.

151 Mindenesetre a felperes, aki hozzáfért a Bizottság dossziéjához, nem bizonyította a Törvényszék előtt azon állítását, mely szerint a Bizottság az eljárás kezdetétől fogva rendelkezett a felperes és a Copigraph közötti kapcsolatra vonatkozó valamennyi információval. Mivel a Törvényszéknek nem feladata a felperest helyettesíteni a rá háruló bizonyítási teher tekintetében, meg kell állapítani, hogy az előtte felhozott egyetlen olyan bizonyíték, mely alátámasztja – pontos időponttal –, hogy a Bizottság rendelkezett információkkal a Copigraph és a felperes közötti kapcsolatokra vonatkozóan, nem 1996-ból vagy 1997-ből származó dokumentum, hanem az 1999. december 20-i információkérésre a Copigraph által 2000. február 10-én nyújtott válasz. Ezen információkérés közvetlenül következett az AWA által 1999. december 9-én a Bizottságnak megküldött információkból, melyek szerint e társaság csak 1998 novemberében vette meg a Copigraphot. A Bizottság tehát közvetlenül a Copigraphtól kért tájékoztatást az említett megszerzést megelőző tevékenységéről. Válaszának első bekezdésében a Copigraph tájékoztatta a Bizottságot a felperessel fennálló kapcsolatáról. Ezen, 2000 februárjában előterjesztett – az első kifogásközlésben szinte teljes egészében átvett – információk indokolták azt, hogy e kifogásközlést a Bizottság megküldte a felperesnek mint anyavállalatnak is.

152 El kell utasítani azon érvelést, mely szerint a felperes eladta a Copigraphot, az irattárával együtt, és állítólag így nem állt rendelkezésére semmilyen eszköz a védekezésre. Egyfelől a felperes feladata volt ügyelni arra a Copigraph átruházásának körülményei között, hogy megőrizze saját könyveiben és irattárában, vagy bármi más módon – például az átadott irattárhoz biztosított hozzáférési jog

formájában – azokat az elemeket, amelyek lehetővé teszik leányvállalata tevékenységének nyomon követését annak érdekében, hogy rendelkezzen a védelméhez szükséges bizonyítékokkal esetleges bírósági vagy közigazgatási eljárások esetén (lásd ebben az értelemben a fenti 45. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 30-án hozott ítélet 171. pontját). Másfelől ezen érv elfogadása megkérdőjelezné a Bizottság azon jogát, hogy egy anyavállalatot leányvállalatának eladását követően szankcionáljon.

153 A fenti megfontolásokból következik, hogy amennyiben a felperes, amint állítja, valóban képtelen volt védekezni az ellen, hogy a második közigazgatási eljárás a Copigraph anyavállalataként érintette őt, e védekezési képtelenség egyáltalán nem a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés között eltelt időnek vagy a Bizottság hibájának a következménye, hanem kizárólag a felperesnek betudható körülményeknek.

154 Mindent egybevetve és másodlagosan meg kell jegyezni, hogy nem meggyőző azon állítás, mely szerint a felperesnek nem állt módjában az első közigazgatási eljárástól kezdve a jogsértő tények vonatkozásában védekezni. A felperes nem vitatja, hogy ezen állítást csak a T-109/02. sz. ügyben benyújtott kérelme keretében terjesztette elő. Ugyanakkor, ha ezen állításnak lenne bármi alapja, a felperes minden bizonnyal nem várt volna az erre történő hivatkozással a 2004/337 határozat ellen benyújtott keresetéig. Ezenfelül ugyanezen keresetben a felperes voltaképpen védekezett magukkal a jogsértő tényekkel szemben is, mivel vitatta a jogsértés időtartamát, és előadta, hogy a Copigraph csupán követő szerepet játszott a kartellben.

155 Végeredményben el kell utasítani azon érvet, mely szerint a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés között eltelt idő miatt a felperes nem volt képes védekezni a második közigazgatási eljárásban a Copigraph anyavállalataként fennálló érintettsége ellen.

156 Ezt követően meg kell vizsgálni a felperes azon állítását, mely szerint a jogsértés felperesnek mint közvetlen elkövetőnek való betudásával szemben sem volt képes védekezni a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés között eltelt idő miatt.

157 Ebben az összefüggésben először is meg kell jegyezni, hogy a második kifogásközlés azon elemei, amelyekre a Bizottság a megtámadott határozatban a felperes közvetlen elkövetőként fennálló felelőssége megállapításánál támaszkodott, kizárólag a felperes alkalmazottainak a kartell találkozóin való részvételére vonatkoztak (lásd a második kifogásközlés (376) preambulumbekezdését és a megtámadott határozat (376) preambulumbekezdését). Amint a megtámadott határozat (377) preambulumbekezdéséből kitűnik, a Bizottság álláspontja egyáltalán nem a felperesnek a jogsértésben résztvevő Association of European Manufacturers of Carbonless Paperben (az önmásolópapír-gyártók európai szövetsége, AEMCP) fennálló tagságán alapul.

158 A Bizottság tehát azon tényt fogadta el a felperes kartellben való közvetlen részvételének bizonyítékaként, hogy a felperes két alkalmazottja, V. (a felperes thonon-les-bains-i papírüzemének igazgatója és a felperes „speciális papírok” részlegének vezetője), és beosztottja, B. (a felperes thonon-les-bains-i papírüzemében értékesítési pozíciót töltött be) részt vett a kartell találkozóin.

159 Meg kell jegyezni, hogy keresetében a felperes nem vitatja sem azon tényt, hogy a két személy az alkalmazottja, sem azt, hogy a kartell találkozóin valóban részt vettek. A jelen kereset nem tartalmaz sem a kérelemben, sem a viszonválaszban olyan jogalapot vagy érvet, amely a Bizottság által e tekintetben elkövetett hibát bizonyítana. A felperes a tárgyalás során legfeljebb egy B.-től származó igazolásra hivatkozott, mely szerint a felperes alkalmazásában csupán 1995 februárjától állt. Meg kell ugyanakkor állapítani, hogy ezen új állítás, melynek kései előterjesztését semmi sem igazolja, elfogadhatatlan a Törvényszék eljárási szabályzata 48. cikkének 2. §-ára tekintettel. Ráadásul ezen állítást semmilyen, a felperes személyzeti nyilvántartásából származó bizonyíték sem támasztja alá, és az 1999. december 20-i információkérésre a Copigraph által 2000. február 10-én nyújtott válasz is ellentétes ezen állítással, mivel előbbi szerint B. 1994 óta töltött be értékesítési pozíciót a felperesnél.

160 A felperes tehát lényegében a védelemhez való jog megsértésére való hivatkozásra szorítkozik, annak alapján, hogy a Bizottság csupán a második kifogásközlésben állította azt, hogy e két személy a felperes képviselőjeként járt el. Tekintettel arra, hogy e két alkalmazott már kilépett a Bolloré-csoportból, és a felperes semmilyen kapcsolatban nem áll a jelenleg általuk folytatott tevékenységekkel, túl késő lenne a tanúvallomásukat beszerezni, vagy keresést végezni az irattárban a Bizottság ezen új állításával kapcsolatban.

161 A felperes ebből arra következtet, hogy a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés között bekövetkezett időmúlás megfosztotta őt a védekezés lehetőségétől a jogsértésben való – a második kifogásközlésben kifogásolt – személyes részvételére vonatkozóan.

162 Álláspontjának alátámasztására a felperes információk és dokumentumok jegyzékét nyújtotta be, amelyeket a jogsértés közvetlen elkövetőjeként fennálló érintettségéről megfelelő időben történő értesülés esetében a védelme érdekében nem mulasztott volna e két alkalmazottjától megkérni vagy irattárában megkeresni.

163 A Bizottság kifogásainak a felperes által hivatkozott újdonságát legalábbis relativizálni kell.

164 Valóban igaz, hogy a Bizottság a jogsértést csak a második kifogásközlésben tudta be megfelelő formában a felperesnek közvetlen elkövetői minőségében.

165 Ugyanakkor, még ha a Törvényszék meg is semmisítette a 2004/337 határozatot a felperes védelemhez való jogának megsértése miatt, ez nem változtat azon a tényen, hogy a felperes ezen időponttól tudatában volt annak, hogy a Bizottság közvetlen elkövetői minőségében is felrója neki a jogsértést a felperes alkalmazottainak, V.-nek és B.-nek a kartell találkozóin való részvétele miatt. A felperes tehát nem 2009-ben, hanem 2001-ben értesült a Bizottság álláspontjáról.

166 Tekintettel e körülményre a felperes nem hivatkozhat a Bizottság T-109/02. sz. ügyben benyújtott ellenkérelmének megfogalmazására annak állításához lényegében, hogy a jogsértés közvetlen elkövetői minőségében való betudása 2009-ben számára új kifogásnak minősült. Bármik is legyenek a Bizottság által a T-109/02. sz. ügyben a Törvényszék előtt felhozott érvek, vitathatatlan, hogy a közvetlen elkövetői minőségben való betudás már a 2004/337 határozatban szerepelt. A felperes végső soron különösen ezen okból nyújtott be keresetet a T-109/02. sz. ügyben, és e tényt mind a Törvényszék a fenti 10. pontban hivatkozott Bolloré-ítéletben, mind a Bíróság a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítéletben csak megerősíteni tudta.

167 Ugyanezen okokból a felperes nem hivatkozhat arra sem, hogy a Bizottság meghallgatási tisztviselője 2010. január 13-i levelében kifejtette, hogy a második kifogásközlés „egy, több mint tizenöt évvel korábbi tényekre vonatozó, teljesen új kifogást tartalmazott”. Meg kell jegyezni, e levelet visszahelyezve összefüggéseibe, hogy csupán a felperesnek a második kifogásközlés megválaszolásával kapcsolatos határidő-hosszabbításra vonatkozó kérelmére adott válaszról van szó, mely kérelemben a felperes maga úgy érvelt, hogy „egy teljesen új” kifogásról van szó, és a tényállás tizenöt évvel korábbi. Ezenfelül a meghallgatási tisztviselő álláspontjával kapcsolatos minden kétség eloszlatására meg kell jegyezni, hogy utóbbi a zárójelentésében kifejezetten hangsúlyozta, hogy „a közvetlen részvételével kapcsolatos kifogásról [a 2004/337 határozatban] értesítették [a felperest]”.

168 Végül a fenti megfontolásokon túl meg kell jegyezni a Bizottság már az első kifogásközléstől kezdve kiemelte V. és B. kartelltalálkozókon való részvételének tényét az akkoriban a Copigraphnak és a felperesnek mint a Copigraph anyavállalatának felrótt jogsértés fennállásának megállapításakor. Más szavakkal, már az első kifogásközléskor tájékoztatta a Bizottság a felperest – jóllehet akkor még csak mint a Copigraph anyavállalatát – e tényelemekről.

169 A fenti 163–168. pontban kifejtett megfontolásokra tekintettel meg kell állapítani, hogy a második kifogásközlésben a jogsértés felperesnek mint közvetlen elkövetőnek való betudását megalapozó tényelemek egyike sem minősült 2009-ben új elemnek, még kevésbé olyan új elemnek, amellyel kapcsolatban a felperes meg lett volna fosztva a védekezés lehetőségétől a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés között bekövetkezett időmúlás okán.

170 E következtetést nem kérdőjelezi meg a felperes azon érve, mely a védelemhez való joga időmúlás miatti megsértésének alátámasztása érdekében válaszában információk és dokumentumok jegyzékét nyújtotta be, amelyekkel kapcsolatban azt állítja, hogy ha megfelelő időben értesült volna arról, hogy a jogsértés közvetlen elkövetőjeként is érintett, azokat nem mulasztotta volna e két alkalmazottjától megkérni vagy irattárában megkeresni.

171 Ezen érv ugyanis, amint egyébként a felperes által előterjesztett iratból is kitűnik, azon a feltevésen alapult, hogy a Bizottság a felperesnek egy „külön” személyes jogsértést ró fel, mely eltér attól, amelyet a Copigraph anyavállalatakénti minőségében rótt fel neki, ,és amely külön személyes jogsértés ténybelileg más érintettséget jelent, mint a Copigraph jogsértésben való érintettsége, és amellyel kapcsolatban tehát a felperesnek külön kell a védelmére szóló bizonyítékokat összegyűjtenie.

172 A jelen esetben azonban meg kell jegyezni, hogy nem felel meg a tényeknek ez az elmélet, amelyre a felperes többször is hivatkozik keresetében.

173 Mind a második kifogásközlésből, mind a megtámadott határozatból egyértelműen kitűnik, hogy a Bizottság nem ró fel a felperesnek semmilyen elkülönült jogsértést, sem a jogsértésben a Copigraph részvételétől elkülönülő részvételt.

174 A felperesnek mint a Copigraph anyavállalatának és mint közvetlen elkövetőnek felrótt jogsértés egy és ugyanazon jogsértés, mely „az önmásoló papír piacára vonatkozó számos megállapodásban és összehangolt magatartásban” való részvételben nyilvánult meg (a megtámadott határozat 1. cikke; lásd továbbá a második kifogásközlés 338. pontjának végét).

175 Azon tényeket illetően, amelyekből a Bizottság arra következtetett, hogy a felperes közvetlen elkövetőként is érintett a kartellben, e tények ugyanazon, régóta ismert tények, mint amelyek lehetővé tették a Copigraph kartellben való részvételének jellemzését, azaz a felperes alkalmazottainak, V.-nek és B.-nek a versenyellenes találkozókon való részvétele (lásd a Copigraph vonatkozásában a második kifogásközlés 282–294. pontját és a megtámadott határozat (287)–(298) preambulumbekezdését, lásd a felperes vonatkozásában a második kifogásközlés 376. pontját és a megtámadott határozat (376) preambulumbekezdését, valamint az e dokumentumok I. és II. mellékletében szereplő, a találkozókra vonatkozó táblázatokat).

176 Az ugyanazokon a bizonyítékokon alapuló, egységes jogsértés ténye nem kérdőjelezhetik meg – a felperes állításaival ellentétben – az ellenkérelemben szereplő bizonyos megfogalmazások (46. pont). A Bizottság végeredményében világosan megerősíti, máshol az ellenkérelemben (61. pont) és a viszonválaszban (26. pont), a jogsértés egységét és a felperes kettős szerepét, amely alapján a felperesnek e jogsértést felrója.

177 Egyáltalán nem bír tehát jelentőséggel a felperesnek a tanúkkal történő kapcsolatfelvételre vagy az irattárhoz történő hozzáférésre való állítólagos képtelensége, kivéve e tények vitatása szempontjából, amely tényeket azonban a felperes a Törvényszék előtt nem vitatja, illetve azt csak késedelmesen és nem meggyőzően teszi.

178 Azon állítást illetően, miszerint V. és B. tanúvallomásának lehetővé kellett volna tennie annak megállapítását, hogy a felperes nem volt közvetlenül érintett a jogsértésben, meg kell jegyezni, hogy ezen állítás minden hitelességet nélkülöz.

179 Figyelembe véve azon komolyabban nem vitatott tényt, miszerint e két személy a felperes alkalmazottja volt, és legalábbis V. esetében már a kartell 1992. január 23-i alakuló ülésen egyértelművé vált, hogy felperes képviselőjeként jár el (lásd a megtámadott határozat (376) preambulumbekezdésének harmadik mondatát), a felperes állítása végső soron azon – a felperes és a Copigraph között fennálló gazdasági egységre tekintettel valószínűtlen – feltételezésen alapszik, hogy alkalmazottai a kartell találkozóin egyszerre tudtak részt venni a kartellban a Copigraph nevében, valamint nyilvánosan és meggyőzően elhatárolódni a felperes nevében.

180 Azon állítás hitelességének hiányát, mely szerint a felperes korábbi alkalmazottai tanúvallomása hasznos lett volna a védelemhez, megerősíti a felperes magatartása is. Fontos megállapítani, hogy a felperes 2001. december 20. óta tudatában volt annak, hogy a Bizottság úgy tekintette, hogy a jogsértésben közvetlenül részt vett, és igen könnyen beszerezhette volna B. tanúvallomását, aki akkor még a felperes alkalmazottja volt, azonban nem tette ezt.

181 A felperes e mulasztása, majd azon tény, hogy e személy tanúvallomása érdekes módon csak a csoportból való távozása után válik elengedhetetlenné, jóllehet a felperesnek hosszú évek álltak a rendelkezésére, hogy e tanúvallomást megszerezze, megerősíti azt a tényt, hogy e tanúvallomás semmilyen haszonnal nem járna a védelem szempontjából.

182 Végül mindenképpen meg kell jegyezni, hogy a felperes nem terjeszt elő semmilyen bizonyítékot annak alátámasztására, hogy 2009-ben valóban képtelen lett volna információkat szerezni korábbi alkalmazottjaitól (lásd hasonló megfontolásokat illetően a fenti 128. pontban hivatkozott Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 64. pontját). A felperes különösen nem nyújtotta be bizonyítékát azon gondosságnak, mellyel eljárva próbálta a kapcsolatot újra felvenni korábbi alkalmazottaival a tanúvallomásuk megszerzése végett. A tárgyalás során a felperes legfeljebb homályosan és mindenesetre az eljárási szabályzat 48. cikkének követelményeihez képest késedelmesen hivatkozik B. betegségére és azt követő halálára. Következésképpen egyszerűen nem nyert bizonyítást azon állítás, mely szerint a felperes 2009-ben nem tudta felvenni a kapcsolatot korábbi alkalmazottaival.

183 A felperes irattárára való hivatkozást illetően meg kell jegyezni, hogy – függetlenül attól, hogy a felperes 2001-től hozhatott volna e téren intézkedéseket – amennyiben egy anyavállalatnak meg kell őriznie azon bizonyítékokat, amelyek lehetővé teszik számára, hogy a leányvállalatával gazdasági egységet alkotó anyavállalatként fennálló érintettsége ellen védekezzen (lásd a fenti 152. pontot), annyiban ez még inkább igaz saját magatartása és saját irattára tekintetében. El kell utasítani a felperes azon érvét, amely szerint túl késő lett volna saját irattárában keresni.

184 A fenti 156–183. pontban kifejtett megfontolásokra tekintettel el kell utasítani a felperes azon elméletét, amely szerint a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés között bekövetkezett időmúlás miatt meg lett fosztva azon lehetőségtől, hogy a második közigazgatási eljárásban mint a jogsértés közvetlen elkövetője védekezhessen. A jelen ügy különös körülményei között, figyelemmel különösen arra, hogy a felperes 2001 óta tudatában volt a Bizottság vele szemben felhozott kifogásainak, hogy 2009-ben a Bizottság nem emelt a 2001-ben felhozottakhoz képest új kifogást, valamint figyelemmel a felperes közvetlen elkövetőként fennálló érintettségét megalapozó tények azonosságára és nemvitatására – illetve csak késedelmes és nem meggyőző vitatására –, a felperes számos éven át tartó tétlenségére, majd a korábbi alkalmazottaival 2009-ben történő kapcsolatfelvételre vonatkozó gondossága bizonyítékainak hiányára, és végül arra, hogy a felperes nem hivatkozhat jogszerűen arra, hogy nincs a saját irattárához megfelelő hozzáférése, a Törvényszék úgy találja, hogy a felperes közvetlen elkövetőként fennálló érintettségét illetően a védelemhez való jog időmúlásból eredő megsértése nem nyert bizonyítást.

185 Figyelemmel a fenti megfontolások összességére, melyekből kitűnik, hogy a Bizottság nem sértette meg az ésszerű határidőt, és a jelen eljárás időtartamától függetlenül a felperes védelemhez való jogának a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés között bekövetkezett időmúlásból eredő megsértése nem nyert bizonyítást, a jelen jogalapot el kell utasítani.

A második, az elévülés szabályainak megsértésére alapított jogalapról

186 A felperes úgy érvel, hogy az elévülés szabályaiból következik, hogy a Bizottság szankcionálási jogköre elévült azon cselekmények tekintetében, amelyeknek a Copigraph a közvetlen elkövetője, és amelyeknek a felperes a Copigraph anyavállalataként a közvetett elkövetője, és végül azok tekintetében, amelyeknek a felperes a közvetlen elkövetője. A Copigraphot illetően, az utolsó, elévülést megszakító cselekmény az első kifogásközlés, mivel a Copigraph nem nyújtott be keresetet a 2004/337 határozat ellen. A felperest mint anyavállalatot illetően az elévülés szintén beállt, mivel a felperes felelőssége e minőségében a Copigraphéhoz képest járulékos jellegű. A felperest mint közvetlen elkövetőt illetően az elévülést az eredeti eljárás semmilyen cselekménye nem szakította meg, így az már bekövetkezett. A Bizottság tehát figyelmen kívül hagyta a Törvényszék T-405/06. sz., ArcelorMittal Luxembourg és társai kontra Bizottság ügyben 2009. március 31-én hozott ítéletének (EBHT 2009., II-771. o.,) 143–145. pontját.

187 A Bizottság kifogásolja a felperes által alkalmazott „mesterséges különbségtételt” a Copigraphnak felrótt jogsértés és egy másik, a felperesnek mint anyavállalatnak felrótt jogsértés között. A felperes, a Copigraph anyavállalata, és a Copigraph egy és ugyanazon vállalkozás részei, és úgy kell tekinteni, hogy mindkettő ugyanazt a jogsértést követte el.

188 Az elévülés objektív jellegű, és a felperes, a megtámadott határozat egyetlen címzettje vonatkozásában értékelendő. A Copigraph vonatkozásában állítólag bekövetkezett elévülés tehát nem releváns. Azonfelül, hogy a fenti 186. pontban hivatkozott ArcelorMittal Luxembourg és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre való hivatkozás téves, nem releváns azon körülmény, hogy a Copigraph nem nyújtott be keresetet a 2004/337 határozat ellen.

189 A felperes mint anyavállalat vonatkozásában fennálló állítólagos elévülést illetően ez utóbbi érvelése azon a téves feltevésen nyugszik, hogy az anyavállalat felelőssége a leányvállalat felelősségéhez képest járulékos jellegű.

190 A felperes mint közvetlen elkövető vonatkozásában fennálló állítólagos elévülést illetően a Bizottság vitatja azon érvelést, mely szerint nem került sor elévülést megszakító cselekményre, mivel az első kifogásközlés a felperesnek csupán az anyavállalati minőségében fennálló felelősségét érintette. Az elévülést megszakító cselekmények, köztük az első kifogásközlés, a jogsértésben részt vevő valamennyi vállalkozást érintik, és ennélfogva a felperest is. Még ha az érvelés kedvéért úgy is kellene tekinteni, hogy nem ugyanaz a vállalkozás volt érintett, vitathatatlan, hogy a felperes az ítélkezési gyakorlat értelmében részt vett a jogsértésben.

191 A jelen jogalapban a felperes lényegében úgy érvel, hogy a Bizottság szankcionálási jogköre a felperes mint a Copigraph anyavállalata vonatkozásában elévült, mivel az ilyen minőségében fennálló felelőssége járulékos jellegű a leányvállalata felelősségéhez képest, és az utóbbi vonatkozásában már bekövetkezett az elévülés. A felperes egyébként úgy érvel, hogy az elévülés az ő vonatkozásában a jogsértés közvetlen elkövetőjeként minőségében is bekövetkezett, mivel a Bizottság az elévülési időn belül semmi olyan aktust nem hozott, amely megszakította volna az elévülést a felperes e minősége vonatkozásában.

192 Elöljáróban meg kell jegyezni, hogy el kell utasítani mint irrelevánst a felperes érvelését, amely felelősségének a Copigraphéhoz képest járulékos mivoltán, valamint azon alapul, hogy a Copigraph vonatkozásában már bekövetkezett az elévülés.

193 Emlékeztetni kell arra, hogy abban az esetben – mint a jelen ügyben is –, ahol az anyavállalat és a leányvállalata gazdasági egységet képez, az anyavállalatot, csakúgy mint a leányvállalatot, a jogsértés elkövetőjének kell tekinteni. Úgy kell tekinteni, mintha saját maga követte volna el a jogsértést (lásd a fenti 38–41., és 52. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, és különösen a fenti 40. pontban hivatkozott Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 34. pontját).

194 Azon esetleges körülmény, hogy a leányvállalat már nem szankcionálható a megállapított jogsértésért, akár e leányvállalat megszűnése miatt, akár – amint a felperes a jelen esetben állítja – az e leányvállalat vonatkozásában bekövetkezett elévülés miatt, irreleváns azon kérdés tekintetében, hogy az anyavállalat, akit szintén a jogsértés elkövetőjének kell tekinteni, mivel gazdasági egységet képez a leányvállalatával, szankcionálható-e. Az anyavállalat felelőssége ugyan nem állna fenn, ha bizonyított lenne, hogy nem történt jogsértés, de e felelősség nem szűnhet meg amiatt, hogy a leányvállalat vonatkozásában a szankció elévült. Az 1/2003 rendelet 25. cikkében meghatározott elévülés nem vonja maga után a jogsértés fennállásának eltörlését, hanem csupán az elévülés által érintettek szankció alól mentesülését.

195 A fenti előzetes megfontolásokból kitűnik, hogy a felperes állításaival ellentétben nem bír jelentőséggel a kérdés, hogy a Copigraph vonatkozásában bekövetkezett-e az elévülés.

196 Az egyetlen releváns kérdés az, hogy bekövetkezett-e az elévülés a felperes vonatkozásában, aki mindent egybevetve a megtámadott határozat egyetlen címzettje.

197 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az 1/2003 rendelet 25. cikkének (3) bekezdése értelmében a bírságok vagy kényszerítő bírságok elévülési idejét megszakítja a Bizottság által a jogsértés tekintetében vizsgálat vagy eljárás céljából tett bármilyen intézkedés, valamint hogy e megszakadás azon a napon következik be, amelyen „legalább egy olyan vállalkozás vagy vállalkozások legalább egy olyan társulása értesítést kap az intézkedésről, amely részt vett a jogsértésben”.

198 Az 1/2003 rendelet 25. cikke (3) bekezdésének célja tehát a Bizottság azon intézkedései hatókörének meghatározása, amelyek az elévülést megszakítják.

199 E rendelkezés kifejezetten korlátozza e hatókört azon, vizsgálat vagy eljárás céljából tett intézkedésekre, amelyekről (legalább) egy, a jogsértésben részt vevő vállalkozás értesítést kap, tehát végeredményben egy olyan vállalkozás, amelyet a jogsértést szankcionáló határozat ilyenként azonosított.

200 A Törvényszék így kimondta a fenti 186. pontban hivatkozott ArcelorMittal Luxembourg és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében (143. pont), hogy „a jogsértésben részt vevő” vállalkozás alatt valamennyi olyan vállalkozást érteni kell az 1/2003 rendelet 25. cikkének (3) bekezdése értelmében, amelyet a Bizottság a jogsértést szankcionáló határozatában ilyenként azonosított.

201 Az 1/2003 rendelet 25. cikkének (4) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az elévülési idő megszakadása a jogsértésben részt vevő „összes” vállalkozásra vagy a vállalkozások „összes” ilyen társulására nézve bekövetkezik.

202 Az 1/2003 rendelet 25. cikke (4) bekezdésének célja tehát a vállalkozások azon körének meghatározása, amelyet az elévülést megszakító cselekmények érintenek.

203 Az „összes” kifejezés használata e rendelkezésben azt kívánja hangsúlyozni, hogy jelentőséggel az érintett vállalkozás jogsértésben való objektív részvétele bír, függetlenül tehát azon kérdéstől, hogy az adott vállalkozás milyen minőségben vett részt e jogsértésben, vagy hogy e vállalkozás ismert volt-e a Bizottság előtt a kifogásközlést megelőzően, vagy az e kifogásközlést megelőző, elévülést megszakító aktus címzettje volt-e, vagy korábban elérte-e a Bizottság első, szankciót kiszabó határozatának rá vonatkozó megsemmisítését.

204 A Törvényszék a fenti 186. pontban hivatkozott ArcelorMittal Luxembourg és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletben (145. pont) ebben az értelemben pontosította azon vállalkozásokat illetően, amelyek tekintetében az elévülés megszakad, hogy „a jogsértésben részt vevő” kifejezés objektív tényre, tudniillik a jogsértésben való részvételre utal, amely egyértelműen különbözik azon szubjektív és esetleges elemtől, mint a jogsértésben részt vevő vállalkozás meghatározása az eljárás során (a fenti 186. pontban hivatkozott ArcelorMittal Luxembourg és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 145. pontja).

205 A fenti, az 1/2003 rendelet 25. cikke (3) és (4) bekezdésének tartalmával és terjedelmével kapcsolatos megfontolásokból kitűnik, hogy amennyiben egy vállalkozást részt vett a jogsértésben, azaz végeredményben amennyiben e vállalkozást a megtámadott határozat ilyenként azonosította, az elévülés vonatkozásában megszakad azzal a vizsgálati vagy eljárási cselekménnyel, amelyről legalább egy (ezen vagy egy másik), a jogsértésben részt vevőként azonosított vállalkozás értesítést kap.

206 A jelen esetben meg kell állapítani, hogy nemcsak hogy a Bizottság a megtámadott határozatban a felperest azonosította jogsértésben részt vevőként, hanem a jelen kereset valamennyi, e megállapítás jogszerűségének vitatására irányuló jogalapját elutasította a Törvényszék.

207 Következésképpen – a felperes állításaival ellentétben – a felperes az 1/2003 rendelet 25. cikke (4) bekezdésének értelmében jogsértésben részt vevő vállalkozás. A felperes által felhozott körülmény, mely szerint a jogsértés közvetlen elkövetőjeként minőségében csak a második kifogásközlés érintette, több mint öt évvel a jogsértés befejezését követően, semmilyen jelentőséggel nem bír, és az 1/2003 rendelet 25. cikke (3) és (4) bekezdése mechanizmusának figyelmen kívül hagyásából ered.

208 Egyébként meg kell jegyezni, hogy nem vitatott, hogy „legalább egy olyan vállalkozás, […] amely részt vett a jogsértésben” kapott értesítést a vizsgálati vagy eljárási intézkedésekről, legyenek ezek a Bizottság vizsgálati cselekményei 1997-ben és 1999-ben (lásd a fenti 2. és 5. pontot), az első, 2000. július 26-i kifogásközlés, vagy akár a második, 2009. szeptember 15-i kifogásközlés.

209 Ennélfogva a felperes állításaival ellentétben az elévülés az ő tekintetében megszakadt e különböző aktusok következtében. A felperes érve, mely szerint az ArcelorMittal Luxembourg és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletben (fenti 186. pont) a Törvényszék kimondta, hogy a harmadik felekre vonatkozó vizsgálati cselekmények nem szakítják meg az elévülést azon vállalkozások tekintetében, melyeket a Bizottság azonosított, és amelyek jogsértésben való részvétele nem maradhatott rejtve a Bizottság előtt a rendelkezésére álló bizonyítékok alapján, az 1/2003 rendelet 25. cikke (3) és (4) bekezdése mechanizmusának, valamint a szóban forgó ítéletnek (lásd a fenti 204. pontot) a figyelmen kívül hagyásából ered.

210 Azon állítást illetően, mely szerint tekintettel arra, hogy a 2004/337 határozatot a Törvényszék megsemmisítette, a Bizottság nem támaszkodhatott e határozatra annak bizonyítására, hogy a felperest a jogsértésben részt vevő vállalkozásként azonosította „a Bizottság jogsértést szankcionáló határozatában”, meg kell jegyezni, hogy ezen állítás ismét csak nem veszi figyelembe az elévülés mechanizmusát. A felperest a megtámadott határozat jogsértésben résztvevőként azonosította, ami azzal jár, hogy a fenti 208. pontban hivatkozott vizsgálati és eljárási cselekmények hatékonyan megszakították az ő tekintetében az elévülést.

211 Végül azon állítást illetően, mely szerint a Törvényszék és a Bíróság ítélkezési gyakorlata állítólag „az elévülés szabályai tényleges alkalmazását előtérbe helyező irányba mutat”, mikor úgy találják, hogy az elévülési időnek a kereset benyújtásából fakadó nyugvása nem *erga omnes* hatályú, hanem csak a felperesek tekintetében hat (a fenti 186. pontban hivatkozott ArcelorMittal Luxembourg és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 158. pontja, és a fenti 41. pontban hivatkozott ArcelorMittal Luxembourg kontra Bizottság és Bizottság kontra ArcelorMittal Luxembourg és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 141–149. pontja), meg kell jegyezni, hogy az uniós bíróság által ezen ítéletekben elfogadott megoldás elméletileg csak az elévülés nyugvásának esetét érinti (az 1/2003

rendelet 25. cikkének (6) bekezdése). Egyáltalán nem jelenti tehát azt, hogy az elévülés megszakadása (ugyanezen rendelet 25. cikkének (3) és (4) bekezdése) ne vonatkozna minden jogsértésben részt vevő félre. Egyébként a fenti 186. pontban hivatkozott ArcelorMittal Luxembourg és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében a Törvényszék világosan megkülönböztette az elévülés megszakadásának rendszerét, melynek *erga omnes* hatályát „kifejezetten előírja" az 1/2003 rendelet 25. cikkének (4) bekezdése, és az elévülés nyugvásának rendszerét, melynek esetében a kérdés „nincs eldöntve" (az ítélet 153. pontjának első mondata).

212 Következésképpen meg kell állapítani, hogy az elévülés, amely 1995 szeptemberében kezdődött, a felperes vonatkozásában megszakadt a fenti 208. pontban felsorolt különböző aktusokkal, különösképpen az első kifogásközléssel (2000. július 26.).

213 Az elévülési idő ebből kifolyólag újrakezdődött az első kifogásközléssel, az 1/2003 rendelet 25. cikkének (6) bekezdése értelmében megszakadt 2002. április 11-én (az időpont, amikor a T-109/02. sz. ügyben a felperes keresetet nyújtott be a Törvényszékhez), majd megszakadt 2009. szeptember 3-án (a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítélet időpontja), majd újraindult a második kifogásközléssel történő megszakadásáig, 2009. szeptember 15-ig. Az elévülési idő tehát 2000. július 26. és 2009. szeptember 15. között folyt, és levonva a nyugvás időtartamát egy év, kilenc hónapig tartott.

214 A második kifogásközlést (2009. szeptember 15.) követően az elévülési idő újrakezdődött, addig, míg a Bizottság el nem fogadta 2010. június 23-án, azaz kilenc hónappal később, a megtámadott határozatot.

215 E tényezőkből kitűnik, hogy a Bizottság az 1/2003 rendelet 25. cikkének (1) bekezdésének b) pontjában előírt ötéves elévülési időn belül fogadta el a megtámadott határozatot.

216 Az ugyanezen rendelet 25. cikkének (5) bekezdésének második mondatában előírt tízéves elévülési időt szintén tiszteletben tartotta, mivel a bírósági eljárás (2003. április 11. és 2009. szeptember 3. között) alatti nyugvás időszakát beszámítva a jogsértés befejezése (1995 szeptembere) és a megtámadott határozat (2010 júniusa) között eltelt idő hét év és négy hónap.

217 Figyelemmel a fenti megfontolásokra, melyekből következik, hogy az elévülés nem következett be a felperes vonatkozásában, a jelen jogalapot el kell utasítani.

Az ötödik, az iránymutatásnak, a büntetések egyéniesítése és az arányosság elvének, valamint az indokolási kötelezettségnek a megsértésére alapított jogalapról

Az első, a bírság összege jelen eljárás ténybeli és jogi összefüggéseire tekintettel történő csökkentésének megtagadására alapított részről

218 A felperes úgy érvel, hogy a bírság összegének jelentős csökkentését igazolja a következő három elem: először is a védelemhez való joga gyakorlásának lehetetlenségére, másodszor azon tényre, hogy a Copigraph csak rövid ideig volt a tulajdonában, mivel a felperes visszavonult a piacról, és harmadszor azon tényre, hogy a Copigraph „kis szereplő" volt, akinek csak a kartellban való passzív és kényszer alatti részvételt róttak fel. A bírság összegének csökkentése annál is inkább szükséges, mivel a felperessel szemben kiszabott bírság összege az AWA-val szemben kiszabott bírságéhoz hasonlítható, aki a piacvezető vállalkozás és egyben a kartell vezetője is volt.

219 A Bizottság azzal válaszolt, hogy a három fent említett elem már vagy meg lett cáfolva, vagy nem releváns, vagy figyelembe lett véve. A felperes által felvetett, AWA-val való összehasonlítás – tekintettel a Bizottság által figyelembe vett kritériumokra – „leegyszerűsítő és megtévesztő".

220 Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság mérlegelési jogkörrel rendelkezik a bírság összegének meghatározása során (a Törvényszék T-150/89. sz., Martinelli kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1165. o.] 59. pontja, T-352/94. sz., Mo och Domsjö kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1989. o.] 268. pontja). Értékelését azonban a közösségi jog tiszteletben tartásával kell lefolytatnia, amely nemcsak a Szerződés rendelkezéseit, hanem általános jogelveket is tartalmaz (a Törvényszék T-450/05. sz., Peugeot és Peugeot Nederland kontra Bizottság ügyben 2009. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2009., II-2533. o.] 273. pontja). Meg kell továbbá jegyezni, hogy ezen értékelés az uniós bíróság felülvizsgálatának tárgyát képezheti, amely bíróság feladata a jogszerűség vizsgálatára vonatkozó jogkör és az 1/2003 rendelet 31. cikke által biztosított korlátlan felülvizsgálati jogkör gyakorlása – a közrenden alapuló jogalapok kivételével – a felperes által felhozott jogalapok és az e jogalapok alátámasztása érdekében általa előterjesztett bizonyítékok alapján (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-386/10. P. sz., Chalkor kontra Bizottság ügyben 2011. december 8-án hozott ítéletének [EBHT 2011. I-13085. o.] 62–64. pontját, valamint a C-389/10. P. sz., KME Germany és társai kontra Bizottság ügyben 2011. december 8-án hozott ítéletének [EBHT 2011. I-12789. o.] 129–131. pontját).

221 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a jogsértés súlyát számos tényező alapján kell meghatározni, mint például az ügy sajátos körülményei, háttere és a bírságok elrettentő hatása (a Bíróság fenti 33. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 241. pontja, és C-328/05. P. sz., SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2007. május 10-én hozott ítélet [EBHT 2007., I-3921. o.] 43. pontja).

222 A jelen ügyben a megtámadott határozatból kitűnik, hogy a Bizottság a felperessel szemben kiszabott bírság összegét a bírságkiszabási iránymutatásban saját magára kötelezően meghatározott általános módszer alapján állapította meg, amely iránymutatás 1. pontjának első albekezdése úgy rendelkezik, hogy „a[bírság] alapösszeg[é]t a jogsértés súlyosságával és időtartamával összhangban határozzák meg, amelyek a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében említett kizárólagos feltételek”.

223 A negyedik megsemmisítési jogalap vizsgálatának keretében tett megállapításokra figyelemmel el kell utasítani mint megalapozatlant azon érvet, mely szerint a bírság összegét csökkenteni kell amiatt, hogy a felperes nem tudott védekezni a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés közötti időmúlásra tekintettel.

224 El kell utasítani azon érvet, mely szerint a bírság összegét csökkenteni kell azon okból, hogy a Copigraph csak rövid ideig állt a felperes tulajdonában, aki kivonult a piacról, mivel nem vitatott, hogy a felperes a Copigraph anyavállalata volt a jogsértés egész időtartama alatt. Azon körülmény, miszerint a felperes átruházta a Copigraphot, és kivonult a piacról a jogsértés befejezését követően, nem indokolja a bírság összegének csökkentését.

225 Az arra alapított érvet illetően, hogy a Copigraph „kis szereplő” volt a piacon, meg kell jegyezni, hogy ezt a Bizottság figyelembe vette a bírság összegének megállapításakor. E körülmény tükröződik a Copigraph forgalmában, amit a Bizottság a bírság jogsértés súlya alapján megállapított alapösszegének kiszámításakor figyelembe vett (lásd a megtámadott határozat (434)–(437) preambulumbekezdését).

226 Azon tényt illetően, miszerint a Copigraphnak a Bizottság csak a kartellban való passzív és kényszer alatti részvételt rótt fel, meg kell jegyezni, hogy – épp ellenkezőleg –, a Bizottság úgy találta, hogy a Copigraph és a felperes, mint a kartell összes többi tagja, aktív volt (a megtámadott határozat (455) preambulumbekezdése), valamint hogy a kényszer alatti részvételt illetően az érintett vállalkozások feladata a Bizottságot tájékoztatni versenytársaik jogellenes magatartásáról és fenyegetéseiről, annak érdekében, hogy a Bizottság azoknak véget vessen (a megtámadott határozat (456) preambulumbekezdése).

227 Végül azon körülményt illetően, hogy a felperessel szemben kiszabott bírság a piacon elért forgalom százalékos arányában összehasonlítható a kartell vezetőjével, az AWA-val szemben kiszabott bírsággal, elegendő megjegyezni, hogy ez pusztán a véletlen műve.

228 Mind a felperessel szemben kiszabott bírság (21,26 millió euró, azaz a felperes érintett piacon elért forgalmának 35,43%-a), mind az AWA-val szemben kiszabott bírság (141,75 millió euró, azaz az AWA érintett piacon elért forgalmának 37,26%-a) csupán annak eredménye, hogy a Bizottság a büntetések egyéniesítése elvének értelmében e két vállalkozás mindegyikének esetében külön-külön alkalmazta az iránymutatásban meghatározott módszert (lásd a felperest illetően a megtámadott határozat (414)–(479) preambulumbekezdését, különös tekintettel a (436), (442), (443), (450)–(453), (461), (468), (473)–(479) preambulumbekezdésre; lásd az AWA-t illetően a 2004/337 határozat (369)–(461) preambulumbekezdését, különös tekintettel a (409), (412), (415)–(417), (424), (432), (433), (448), (452) és (461) preambulumbekezdésre).

229 A fenti megfontolásokból következik, hogy az ötödik jogalap e részét el kell utasítani.

A második, a bírság összegének az önmásolópapír-ágazat válságára tekintettel történő csökkentése megtagadására alapított részről

230 A felperes úgy érvel, hogy egy virágzó ágazatban maximális haszon szerzésére létrejött kartellt nem lehet ugyanolyan szigorral kezelni, mint az adott ágazat elkerülhetetlen hanyatlása ellen létrejött kartellt. A Bizottság gyakorlata számos példával szolgál e tekintetben, és e szükségre nemzeti és nemzetközi szinten is emlékeztettek.

231 A jelen esetben a piac hanyatlására hivatkoztak, és egyébként azt a Bizottság is rámutatott, azonban – indokolás nélkül – nem vette figyelembe, jóllehet az ágazat hanyatlása folytatódott.

232 A Bizottság úgy válaszol, hogy figyelembe vette az ágazat gazdasági helyzetét. Emlékeztet arra, hogy a korábbi határozatokkal való összehasonlítás nem bír jelentőséggel. Ezenkívül a válság csak a jogsértés befejezésekor érintett ténylegesen az ágazatot, ami korántsem jelent enyhítő körülményt, és megerősíti azon következtetést, mely szerint a kartell csak mesterségesen meghosszabbította a menthetetlenül veszélyeztetett helyzetet. Egyébként az ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság nem köteles az érintett ágazat rossz pénzügyi helyzetét enyhítő körülménynek tekinteni. Nem releváns az ágazat a 2004/337 határozat elfogadását követő további hanyatlása.

233 Az ötödik jogalap első részét illetően meg kell jegyezni, hogy a felperes nem hivatkozhat az önmásolópapír-ágazat állítólagos válságára annak kifogásolása végett, hogy a Bizottság nem ismerte el enyhítő körülmény fennállását a bírság összegének megállapításakor.

234 Amint azt a Bizottság kifejezetten hangsúlyozta a megtámadott határozat (460) preambulumbekezdésében, és amint az az állandó ítélkezési gyakorlatból is kitűnik, ez az intézmény nem köteles enyhítő körülményként figyelembe venni a szóban forgó ágazat rossz gazdasági helyzetét, és csupán azért, mert korábbi ügyekben enyhítő körülményként figyelembe vette az ágazat gazdasági helyzetét, nem kell szükségképpen ezt a gyakorlatot folytatnia (a Törvényszék T-259/02-T-264/02. és T-271/02. sz., Raifeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság ügyben 2006. december 14-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-5169. o.] 510. pontja; fenti 45. pontban hivatkozott Prym et Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 208. pontja, valamint T-11/05. sz., Wieland-Werke és társai kontra Bizottság ügyben 2010. május 19-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 227. pontja).

235 Amint azt a Bizottság helyesen állapította meg (a megtámadott határozat (460) preambulumbekezdése), a kartellek – főszabályként – akkor jönnek létre, amikor valamely ágazat nehézségekkel küszködik. Ha követnénk a felperesek érvelését, akkor a bírságot rendszeresen, szinte az összes esetben csökkenteni

kellene (lásd hasonló megfontolások tekintetében a fenti 234. pontban hivatkozott Raiffeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 510. pontját, a fenti 45. pontban hivatkozott Prym et Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 207. pontját, valamint a fenti 234. pontban hivatkozott Wieland-Werke és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 227. pontját).

236 Következésképpen ezt a részt el kell utasítani.

A harmadik, az indokolási kötelezettségnek a bírság összege kiszámításának paraméterei vonatkozásában történt megsértésére alapított jogalapról

237 A felperes úgy érvel, hogy a megtámadott határozat korrekciós intézkedésekre vonatkozó 65 preambulumbekezdéséből egy sem teszi számára lehetővé annak megismerését, hogy a személyes részvétele milyen mértékben lett figyelembe véve a bírság összegének kiszámításakor.

238 A Bizottság úgy érvel, hogy e kifogás nem bír jelentőséggel, mivel a felperesnek a személyes részvétele alapján felrótt jogsértés ugyanaz, mint a leányvállalata magatartásáért fennálló felelőssége alapján felrótt jogsértés. Ugyanazon vállalkozásnak felrótt ugyanazon jogsértésről lévén szó, nem lehet a bírság összegének megállapításakor különbséget tenni a felperes azon két minősége között, amelyek alapján szankcionálták.

239 Meg kell jegyezni, hogy a jelen rész azon a már elutasított feltevésen (lásd a fenti 173–176. pontot) alapul, hogy a felperesnek különböző jogsértést rótt fel a Bizottság közvetlen elkövetői minőségében, illetve a Copigraph anyavállalatakénti minőségében.

240 Mint már korábban megállapítást nyert, ugyanazon jogsértésben vett részt a felperes közvetlen elkövetői minőségében, mint a Copigraph anyavállalatakénti minőségében. Legfeljebb e jogsértést két különböző címen tudták be a felperesnek.

241 Ugyanazon vállalkozásnak felrótt ugyanazon jogsértésről lévén szó tehát, a Bizottság nem tehet a bírság összegének kiszámítása érdekében különbséget a felperes azon két minősége között, amelyek alapján érintett.

242 Hozzá kell fűzni, hogy a fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítélethez kapcsolódó 2009. április 2-i indítványában (EBHT 2009., I-7191. o., I-7196. o., 103. o.) Bot főtanácsnok rámutatott, hogy azon tény, miszerint a felperest a 2004/337 határozat a jogsértésért felelősnek találta közvetlen elkövetőként is, nem volt hatással a bírság összegére, mivel a Bizottság ezt az összeget az önmásoló papír piacán megvalósított forgalom alapján határozta meg, amely forgalmat teljes egészében leányvállalata, a Copigraph érte el. Ugyanez a helyzet a megtámadott határozatot illetően is.

243 A fenti megfontolásokból következik, hogy a bírság összegének kiszámítása érdekében nem lehet különbséget tenni a felperes azon két minősége között, melyek miatt felelősnek nyilvánították a jogsértésért.

244 El kell tehát utasítani a jelen, az indokolási kötelezettség megsértésére alapított részt.

245 A jelen jogalap egyik részében sem megalapozott, így egészében el kell utasítani.

A hatodik, az engedékenységi közleménynek és az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének megsértésére alapított jogalapról

246 A felperes úgy véli, hogy a megtámadott határozatban a bírság összegének – a 2004/337 határozatban nyújtott 20%-on felüli – további 5%-kal történő csökkentése távolról sem elegendő.

247 A második kifogásközlésre adott válaszában a felperes a bírság összegének további csökkentését kérte az engedékenységi közlemény D. pontjának (2) bekezdése értelmében. A felperes úgy döntött, hogy tekintettel arra, hogy képtelen védekezni ezzel kapcsolatban, nem vitatja tovább a Copigraph kartellban való részvételét a jogsértés Bizottság által elfogadott teljes időtartamának tekintetében, azaz 1992 januárjától 1995 szeptemberéig. Ezzel a felperes elismerte a Copigraph jogsértésben való részvételét további 25 hónap tekintetében, míg a Copigraph azt csupán 21 hónap tekintetében ismerte el. A felperes rámutat azonban, hogy amiért egy még hosszabb időszak tekintetében nem vitatta a tényeket, a Bizottság a bírság összegét a már nyújtott csökkentésnél 75%-kal kisebb arányban csökkentette.

248 A felperes kifogásolja továbbá azon indokokat, amelyek alapján a Bizottság 5%-ra korlátozta a további csökkentést, és melyek szerint a tények nem vitatása nem gátolta meg a felperest abban, hogy a Bizottság hatáskörének vitatása végett mindenféle érvet felhozzon, ami nem könnyítette meg ezen intézmény feladatát. A felperes úgy érvel, hogy ezzel csupán jogszerűen hivatkozott a védelemhez való jogára és az elévülésre. A Bizottság által vele szemben elkövetett hibák megfosztották ugyanis mind a védekezés, mind a tények nemvitatásán túli együttműködés lehetőségétől, mivel már nem tudta felvenni a kapcsolatot a tanúkkal, és nem fért hozzá az irattárhoz. E helyzet együtt jár azzal, hogy a Bizottság a többi vállalkozáshoz képest a felperest egyenlőtlen bánásmódban részesítette.

249 A Bizottság úgy válaszol, hogy a felperes számszerű érvei értelmetlenek. A csökkentést különösképpen a kifogásközlés megküldése előtti együttműködés miatt nyújtotta. Az együttműködés alapján történő csökkentés nem arányos az elismert vagy nem vitatott jogsértés időtartamával. A Bizottság munkájának megkönnyítése az, ami a bírság csökkentését eredményezheti.

250 A felperes a második kifogásközlést követően nem vitatta tovább a tényeket, míg az, hogy a Törvényszék elutasította a feleknek a jogsértés időtartamára alapított érveit a fenti 10. pontban hivatkozott Bolloré-ítéletben, gyakorlatilag megerősíti a Bizottság ezzel kapcsolatos értékelését. A felperesnek tehát valójában nem volt más választása, mint nem vitatni a jogsértés időtartamát. Ráadásul a felperes azon állítása, miszerint lemondott arról, hogy a jogsértést vitassa, mivel már nem állt módjában biztosítani a védelmét, arra utal, hogy nem a Bizottsággal való együttműködés érdekében tett így a második kifogásközlést követően.

251 Semmi meglepő nincs abban, hogy a Bizottság figyelembe vette azt, hogy a felperes számos érvet hozott fel, ami nem könnyítette meg a munkáját.

252 Végül a felperes részesült a korábbi leányvállalata kifogásközlést megelőző együttműködésének előnyeiből, ami kedvező számára, tekintettel a Bizottság azon gyakorlatára, mely szerint korábbi anyavállalatok nem részesülnek a korábbi leányvállalatuk együttműködésének előnyeiből. Amennyiben a Törvényszék úgy találná, hogy a felperes nem részesülhetett volna a további 5% csökkentésben, a Bizottságnak nincs az ellen kifogása, hogy a felperessel szemben kiszabott bírság összegét megemeljék.

253 Emlékeztetni kell arra, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a bírság csökkentése az uniós versenyjog megsértésében részt vevő vállalkozások együttműködése esetén azon a megfontoláson alapszik, hogy az ilyen együttműködés megkönnyíti a Bizottság feladatát (a Törvényszék fenti 85. pontban hivatkozott BPB de Eendracht kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 325. pontja, T-338/94. sz., Finnboard kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1617. o.] 363. pontja, valamint T-347/94. sz., Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1751. o.] 330. pontja).

254 A bírság összegének az engedékenységi közlemény alapján való csökkentése csak akkor indokolt, amikor az átadott információt – és általánosabban az érintett vállalkozás magatartását – úgy lehet tekinteni, hogy az a vállalkozás valódi együttműködési szándékára utal. Az együttműködés fogalmából következik – mint azt az engedékenységi közlemény szövege, különösen a bevezetője és D. pontjának (1) bekezdése nyilvánvalóvá teszi –, hogy e közlemény alapján csak akkor lehet csökkentést engedélyezni, ha az érintett vállalkozás magatartása az együttműködés szellemiségéről tanúskodik (a

fenti 33. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 395. és 396. pontja, valamint a fenti 78. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 383. pontja).

255 Emlékeztetni kell arra, hogy a jelen esetben a bírság összegének – az engedékenységi közlemény D. pontja (2) bekezdésének első albekezdése alapján nyújtott – 20%-os csökkentéséra azért került sor, mert a Copigraph az első kifogásközlést megelőzően a Bizottságnak dokumentumokat és információkat küldött az 1993 szeptembere és 1995 májusa közötti időszak vonatkozásában, melyek hozzájárultak a jogsértés ezen időszak alatti fennállásának megerősítéséhez (lásd a 2004/337 határozat (70), (446), (449) és (452) preambulumbekezdését, valamint a megtámadott határozat (463)–(466) preambulumbekezdését).

256 A bírság összegének a megtámadott határozatban nyújtott további 5%-kal való csökkentése azon a körülményen alapul, hogy a felperes a második kifogásközlésre adott válaszában (e válasz 118. pontja) úgy nyilatkozott, hogy nem vitatja a tényeket 1992 januárja és 1993 szeptembere közötti – januárt beleértve, szeptembert nem beleértve – időszak tekintetében (a megtámadott határozat (471) preambulumbekezdése).

257 El kell utasítani azon érvet, mely szerint azért, mert a felperes egy, a jogsértés Copigraph által nem vitatott időszakánál (a felperes szerint 21 hónap) hosszabb időszak (a felperes szerint 25 hónap) tekintetében nem vitatta a tényeket, a Bizottság a 2004/337 határozatban nyújtott 20%-os csökkentésnél 75%-kal kisebb (5%) további csökkentést nyújtott a felperesnek, függetlenül attól, hogy a tények felperes általi nemvitatása egy 20 hónapos időszakra vonatkozott, és nem egy 25 hónaposra.

258 Meg kell jegyezni, hogy a bírság összegének az engedékenységi közlemény szerinti csökkentése nem az elismert vagy nem vitatott jogsértés időtartamának arányában történik, hanem annak alapján, hogy az együttműködés ténylegesen megkönnyítette-e a Bizottság munkáját. Azonban nem könnyíti meg a Bizottság feladatát az a nemvitatás, amelyre akkor kerül sor, amikor ezen intézmény már elegendő bizonyítékkal rendelkezik a szóban forgó tényállás megállapításához (lásd ebben az értelemben a fenti 148. pontban hivatkozott Erste Group Bank és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 288–290. pontját).

259 E tekintetben ki kell emelni, hogy a bírság összegének eredeti 20%-os csökkentésére a Copigraph Bizottsággal való, az első kifogásközlést megelőző együttműködésének alapján került sor. Amint arra a Bizottság rámutatott, az aktív együttműködés, mely – mint a Copigraph esetében is – az információkérésre adott puszta válaszon túlmenően nyújt információkat, jobban megkönnyíti az intézmény munkáját, mint a tények kifogásközlést követő egyszerű nemvitatása.

260 Ráadásul a jelen esetben az 1992 januárja és 1993 szeptembere közötti időszakra vonatkozó tények felperes általi nemvitatására nem csupán az első kifogásközlést követően került sor, hanem azután, hogy a Törvényszék a fenti 10. pontban hivatkozott Bolloré-ítéletben megvizsgálta és elutasította a különböző felperesek által a jogsértés időtartamára vonatkozóan felhozott valamennyi jogalapot (lásd ezen ítélet 244–371. pontját). Ebben az ítéletben a Törvényszék jóváhagyta a Bizottság álláspontját azon találkozók versenyellenes célját illetően, amelyeken a 2004/337 határozat által érintett különböző vállalkozások – köztük a Copigraph – részt vettek. Ezzel a fenti 10. pontban hivatkozott Bolloré-ítélet, jóllehet a felperes vonatkozásában a védelemhez való jog megsértése miatt meg lett semmisítve, a gyakorlatban csak megerősíti a Bizottságnak a jogsértés időtartamára vonatkozó értékelését. A fenti 13. pontban hivatkozott PAK-ítéletben (lásd különösen a 77–81. és 97–99. pontot), a Bíróság elutasította a jogsértés időtartamára vonatkozó jogalapokat.

261 E körülmények között a Bizottság jogosan találhatta úgy, hogy azon tény, miszerint a felperes a második kifogásközlésre adott válaszában nem vitatta a Copigraph jogsértésben való részvételét az 1992 januárja és 1993 szeptembere közötti időszakra vonatkozóan, nem igazán könnyítette meg a feladatát (a megtámadott határozat (472) preambulumbekezdése).

262 Mivel e megállapítás önmagában indokolhatja azt, hogy a felperes nem részesül a vele szemben kiszabott bírság összegének további csökkentésében, nem lehet azt állítani, hogy a Bizottság által a megtámadott határozat (473) preambulumbekezdésében kifejtett okokból nyújtott további 5%-os csökkentés mértéke nyilvánvalóan nem elegendő.

263 A fenti megfontolásokból következik, hogy a jelen jogalapot el kell utasítani, függetlenül attól, hogy a felperes milyen kifogásokat fogalmaz meg a Bizottság által a megtámadott határozat (473) preambulumbekezdésében a további 5%-os csökkentés nyújtására vonatkozóan elfogadott indokokkal szemben (lásd a fenti 248. pontot).

264 E kifogásokat illetően ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy – a felperes állításával ellentétben – egyáltalán nem meglepő a megtámadott határozat (473) preambulumbekezdésének megfogalmazása, amely szerint az, hogy a felperes „nem vitatta a továbbiakban a tényeket, nem gátolta meg abban, hogy a Bizottság hatáskörének vitatása végett mindenféle érvet felhozzon, ami semmi esetre sem könnyítette meg a Bizottság feladatát”.

265 A Bizottság lényegében csupán megállapította, hogy a tények felperes általi nemvitatása nem a Bizottsággal való együttműködésre, és ekképpen feladatának megkönnyítésére irányuló tényleges szándékból eredt, hanem a tények e nem vitatása elválaszthatatlanul kapcsolódott a felperes azon érveléséhez, mely szerint a Bizottság hibájából állítólag meg lett fosztva a védekezés lehetőségétől. Így a tények felperes általi nemvitatása valójában nem a bírság összege csökkentésének eléréséhez előírt tényleges együttműködési szándékból fakadt (lásd a fenti 254. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

266 A Bizottság tehát semmilyen kifogást nem hozott fel a felperessel szemben a védekezési jogalapjaival kapcsolatban, és nem tagadta meg azon jogát, hogy olyan érvekre hivatkozzon, amilyenekre csak kíván. Egyszerűen csak megállapította, hogy a felperesnek viselnie kell a védekezéssel kapcsolatos választásának következményeit.

267 El kell utasítani azon érvet, mely szerint a felperest a Bizottság által vétett hibák megfosztották nem csupán a védekezés, hanem a tények nemvitatásán túli együttműködés lehetőségétől is, és mely szerint ez a közte és a többi eljárás alá vont vállalkozás között az egyenlő bánásmód elvében megsértését vonja maga után. Már megállapítást nyert a negyedik jogalap vizsgálatának keretében, hogy a Bizottság egyáltalán nem volt felelős a felperes állítólagos védekezési képtelenségéért a második közigazgatási eljárás során. Ráadásul, és amint az a fenti 154. pontban megállapításra került, ezen állítólagos képtelenségnek ellentmond azon tény, miszerint a T-109/02. sz. ügyben benyújtott keresetében a felperes vitatta a jogsértés időtartamát.

268 A fenti megfontolásokból következik, hogy a jelen jogalapot el kell utasítani.

269 Mivel a felperes által keresete alátámasztására felhozott – akár megsemmisítési, akár megváltoztatási – jogalapok egyike sem volt megalapozott, a keresetet teljes egészében el kell utasítani.

A költségekről

270 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 2. §-a alapján a Törvényszék a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. A felperest, mivel pervesztes lett, a Bizottság kérelmének megfelelően kötelezni kell a költségek viselésére.

A fenti indokok alapján

A TÖRVÉNYSZÉK (második tanács)

a következőképpen határozott:

1) A Törvényszék a keresetet elutasítja.

2) A Törvényszék a Bollorét kötelezi saját költségei, valamint az Európai Bizottság részéről felmerült költségek viselésére.

Forwood Dehousse Schwarcz

Kihirdetve Luxembourgban, a 2012. június 27-i nyilvános ülésen.

Aláírások

Tartalomjegyzék

A jogvita alapját képező tényállás 1

Az eljárás és a felek kérelmei 4

A jogkérdésről 5

Az első, az EJEE 6. és 7. cikkének, valamint a Charta 41., 47. és 49. cikkének megsértésére alapított jogalapról 5

Az első, a bűncselekmények és büntetések jogszerűsége és a jogbiztonság EJEE 6. és 7. cikkében, valamint a Charta 47. és 49. cikkében meghatározott elvének, valamint a büntetések egyéniesítése Európai Unió tagállami által elismert elvének megsértésére alapított részről 5

A második, arra alapított részről, hogy a felperes meghallgatásának körülményei sértik az EJEE 6. cikkében és a Charta 41. és 47. cikkében meghatározott tisztességes eljáráshoz való jogot és a pártatlanság követelményét 9

A harmadik, az egyenlő bánásmód elvének megsértésére alapított jogalapról 12

A negyedik, az ésszerű határidő megsértésére és a védekezésnek a jogsértés befejezése és a második kifogásközlés között eltelt idő miatti lehetetlenségére alapított jogalapról 13

A második, az elévülés szabályainak megsértésére alapított jogalapról 25

Az ötödik, az iránymutatásnak, a büntetések egyéniesítése és az arányosság elvének, valamint az indokolási kötelezettségnek a megsértésére alapított jogalapról 28

Az első, a bírság összege jelen eljárás ténybeli és jogi összefüggéseire tekintettel történő csökkentésének megtagadására alapított részről 28

A második, a bírság összegének az önmásolópapír-ágazat válságára tekintettel történő csökkentése megtagadására alapított részről 30

A harmadik, az indokolási kötelezettségnek a bírság összege kiszámításának paraméterei vonatkozásában történt megsértésére alapított jogalapról 31

A hatodik, az engedékenységi közleménynek és az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének megsértésére alapított jogalapról 31

A költségekről 34